Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ◆ ШИНАРА, 12 ФЕВРАЛЬ, 1985 ШУ. ◆ № 19 (7054). ◆ Мах 3 кеп.

Республика беррига халкъа боахаме гІолла Іалашдолда ресурсаш кхоара технологи шерра юкъейоалаяра, довраш кІезигдара, доагора-энергетически материальни ресурсаех хьакъалагІа пайда ийбара чотах цар кхом бера задани дувцилга а йоаца кхоачушьенга. Массайолча моттигашка хьайойла лицевой счеташи планал совгІа кхом бара фондаши. Кхоъча материальни бийдалеи чотах болх болба цвен денал кІезигагІа йоацача хана, хьайойла 12 миллион сома мехка продукци.

Розничи товарооборота, общественни питане, бахача наха бытовой гІулакхаш дара план ханал хьалха кхоачашье — 1985 шера 30 декабре.

Халкъа образовани юкъарча образованен профессиональни школа реформа дІадехаравашка хьежжа дІахо дегІаккхувилгeн эргалъахка тоаелгeн Іалашде.

(Нохч-ГІалгІай АССР къахьегамхоша 1985 шера тІаийнача социалистически декхараштара).

КПСС ЦК, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК

КПСС Центральни Комитет, СССР Министрий Совет, Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Совет, ВЛКСМ Центральни Комитет хьежай 1984 шера СССР экономически социальни дегІаккхувлара Паччахьалкхен план толаме кхоачашьяра союзни, автономни республикаша, краяша а областаша а, городаша, автономни округаша, городашкарча а юрташкарча а районаша, объединенеи, предприятей, организацей а учрежденей а, колхозий а совхозий а коллективаша лелаьча Ерригсоюзни социалистически яхьа итогаша.

ТІанйцача социалистически тІа белгалдоаккх, промышленность, юрта боахама, гІишлошъяра, транспорта, халкъа боахама кхыча доакъой къахьегамхоша парте XXVI съезда а цул тІехьагІа хиннача КПСС ЦК Пленумий а решенеш кхоачашъеча керда толамаш даьха хилар. 1984 шера общественни производство боеррамагІа дегІайоагІилга цул эффективность лаккхъелга Іалашдаьд, дикала хьокламаш тоадаьд. Продукце дукхагІа дола тайпаш хьадара а арахецара а планови заданеш промышленносте тІехкхочашъяьй. Болх бе йолаялийтай керда йоккхий предприятеш а социально-культурни гІулакхашта эша объекташ а. Юрта боахама, ерригача агропромышленни комплекса къахьегамхоша дукха болх баьб СССР Кхачан программа кхоачашъяра, дукхагІа даькха а даькхад, кийч а даьд дуда, шура, фуаш, кхыйола юртбоахама продукци. Дукхача дукхагІйола къахьегама коллективаш толаме лоархІаьй планал совгІа къахьегама овсарле лаккхъяра а продукцега дІадодер лохлара а социалистически декхарех.

Общественни производство дегІаккхувлара ларда тІа леррагІа чакхлаьхад халкъа хьалтаро тоалра тІадерзадаь гІулакхаш. ДІахо а дегІаденад укхцІехо лораелга, халкъа образовани а культура а.

Цунца цхьана, КПСС Центральни Комитето, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о, ВЛКСМ ЦК белгалдоаккх, дукхача предприятеша, цхьадолча доакъоша, республикаша, краяша а областаша а яхь тІаерзаьлац производство боаррамагІа дегІайоалаергйола хьалаш Іалашдара. Цхьайолча позицеех тІехьадусаш хилар дІадаккха вІаштІехьдаьнна дац. Къаьстта из ала доагІа изделей номенклатурах а продукци лоаттаяра договорегІа план кхоачашъярах а. Цхьайолча моттигашка производственни мощностaш хьинахьа болх бе йолаялийтац. НонагІо кхоачамбоацар да керда техника а технологи а производствана юкъеяхьара, материалий, доагора, энерге кхоа бара заданеш кхоачаш ца еш юсаш хилар. Цхьайола республикаш, краяш, областаш СССР Кхачан программа кхоачашъяра, социально-культурни а бытовой а гІулакхашта эша объекташ хьалъяра даьхе тІехьаюсаш я.

1984 шера СССР экономически социальни дегІайоалаяра Паччахьалкхен план толаме кхоачашъяра тІехьарча Ерригсоюзни социалистически яхье доккхий толамаш дахарах КПСС Центральни Комитето, СССР Министрий Совето, Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Совето, ВЛКСМ Центральни Комитето котъяьннараш а лаьрхІа КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦІе байракхаш еннай:

Союзни республикашта

РСФСР
Украински ССР
Белорусски ССР
Грузински ССР
Азербайджански ССР
Литовски ССР
Латвийски ССР
Киргизски ССР
Армянски ССР
Эстонски ССР

Автономни республикаш краяш, областаш

РСФСР ГІОЛЛА: Башкирски АССР, Дагестански АССР, Черсий-Белихарой АССР, Калмыцки АССР, Коми АССР, Марийски АССР, Татарски АССР, Тувински АССР, Якутски АССР, Алтайски край, Краснодарски край, Ставропольски край, Белгородски область, Владимирски область, Вологодски область, Курски область, г. Ленинград, Ленинградски область, Магадански область, г. Москва, Новосибирски область, Свердловски область, Томски область, Тульски область;

Украински ССР гІолла: Винницки область, Житомирски область, Закарпатски область, Ивано-Франковски область, г. Киев, Киевски область, Крымски область, Львовски область, Черкасски область;

Белорусски ССР гІолла: Брестски область, Гродненски область;

Узбекски ССР гІолла: Намангански область;

Казахски ССР гІолла: Актюбински область, Восточно-Казахстански область, Гурьевски область, Мангышлакски область;

Грузински ССР гІолла: Абхазски АССР;

Азербайджански ССР гІолла: Нахичевански АССР;

Киргизски ССР гІолла: Ошски область;

Таджикски ССР гІолла: Ленинабадски область;

Туркменски ССР гІолла: Чарджоуски область.

Городаш

РСФСР гІолла: Астрахань, Саратовски областера Балаково, Благовещенск (областной), Брянск, Владивосток, Волгоград, Воронеж, Горький, Грозный, Иваново, Иркутск, Калинин Московски областера, Калининград, Калуга, Ленинградски областера Кингисепп, Куйбышев (областной), Курган, Липецк, Мурмански областера Мончегорск, Новгород, Краснодарски краера Новороссийск, Ямало-Ненецки автономни округере Новый Уренгой, Красноярски краера Норильск, Омск, Къулбаседа-ХІирий АССР-ера Орджоникидзе, Орел, Оренбург, Пенза, Свердловски областера Первоуральск, Пермь, Петрозаводск, Псков, Рязань, Саранск, Калининградски областера Светлый, Архангельски областера Северодвинск, Смоленск, Тамбов, Ульяновск, Хабаровск, Чебоксары, Челябинск, Ростовски областера Шахты, Южно-Сахалинск, Кемеровски областера Юргу, Ярославль;

Украински ССР гІолла: Витебск, Минск, Могилев;

Узбекски ССР гІолла: Ташкентски областера Ангрен, Андижан, Ферганcки областера Коканд, Каракалпакски АССР-ера Тахиаташ;

Казахски ССР гІолла: Алма-Ата, Павлодар, Кустанайски областера Рудный, Целиноград;

Грузински ССР гІолла: Батуми, Поти;

Азербайджански ССР гІолла: Мингечаур;

Литовски ССР гІолла: Вильнюс, Шауляй;

Молдавски ССР гІолла: Кишинев;

Латвийски ССР гІолла: Рига;

Киргизски ССР гІолла: Фрунзе, Ошски областера Таш-Кумыр;

Армянски ССР гІолла: Ереван, Кировакан;

Туркменски ССР гІолла: Ашхабад;

Эстонски ССР гІолла: Таллин.

Корякски, Эвенкийски автономни округаш, 10 городашкарен 228 юрташкарен район.

Котъяьннараш а лаьрхІа, КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦІе байракхаш еннай:

промышленность, гІишлошъяра, транспорта, халкъа боахама кхыча доакъой объединеней, предприятей, организацей, учрежденей, Іилма-тохкама, проектни, конструкторски организацей 880 коллективаш, цу даьгье 518-на СССР ВДНХ-ча Сийлен улга тІа а йоаккхаш.

колхозий, совхозий, агропромышленни объединеней, боахамий юкъарча а кхыча юртбоахама предприятейи организацейи 750 коллективаш, цу даьгье 250-на СССР ВДНХ Сийлен улга тІа а йоаккхаш.

КПСС XXVI съезда а цул тІехьагІа хиннача КПСС ЦК Пленумий а решенешна хьалхе а лелаш, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски, боахама организацеша КПСС ЦК, СССР Министрий Совето, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК тІаьхьилад 1984 шера лелаьча социалистически яхьа кІоарига а масс овгІорахьара а анализ ега, котбаьннарий опыт вІашагІа а теха, дІайоаржаелга. Гучадаьнна кхоачамбоацараш хьахьа дІадаха, леррагІа кхоачашъе продукце лоархІамегІа дола тайпаш, вахача моттиге эша товараш арахецарен дІакхахьийтарен заданеш. Низаш тІаверзадоала Іилманни-технически прогресс сихъяра, боахам кората болаш лелабера, материальни, финансови, кхыйола а ресурсашта кхом бера, паччахьалкхен къахьегамен дисциплина чІоагІъяра. Мехка динаргІйолча коллективоша — кхоачча материалий, бийдала, доагора чотагІа шера шин дийнахьа болх бера тІехьа дІадоладаь гІулакх массанахьа шерра йоаржадолда. ХІара предприяте, областе, крае, республике хьайойла планал совгІа кхоазьчун фонд.

ДукхагІа терко йойла тІехьаюсача а юкъерча боеране болх беча а къахьегама коллективаш, яхьа доккхагІа дола толамаш дахара динагІа повкъостал долда царна. ДикагІча тайпара пайда эццаба боахам лелабера толашагІча опытах, болхлой, кряхоахой, специалистий инициативана моральни а материальни а стимулировани ира гІулакхех.

Центральни, республикански, отраслевой, моттигерча газетий а журналий а, радио а телевиденее а редакцеша хан-ханнахьеи дезаш хьагойгалда Ерригсоюзни социалистически яхь мишта лей, производстве хьалхалаттараша а новатораша а дІадошваь гІулакхаш хьалхуцара гІо долда.

КПСС Центральни Комитето, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о, ВЛКСМ ЦК-о дегтІара даьгъала бувц 1984 шерарча Ерригсоюзни социалистически яхье котбаьннараш, хІьта болхлой, колхозхой, инженерно-технически болхлой, халкъа боахама беррига къахьегамхой тІаьхьех 1985 шера а цхьайттаелегІча пятилетка а заданеш толаме коачашъелга Іалашде, Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа советски халкъо котало яьккха 40 шу дизар, стахановски болама 50 шу дизар къахьегама толамашца белгалдаккха, ленински парте XXVII съезда дика ма доагтІара вакъадаха.

* * *

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦІе байракхаш еннача къахьегама коллективай городашкарча а юрташкарча а районий перечень кепатох отраслевой, республикански, красвой, областной газеташка.

ЕРРИГСОЮЗНИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬЕ КОТБАЬННАРАШ

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ГІОЛЛА

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦІе байракхаш еннай:

1. **Г. ГРОЗНЕНА.**
2. **АЧХОЙ-МАРТАНОВСКИ РАЙОНА.**
3. **ВЕДЕНСКИ РАЙОНА.**

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара теле ЦІе байракхаш еннай, СССР ВДНХ Сийлен улга тІа а йоахаш укх коллективашта:

4. **Ленина орден еннача «Грознефть» производственни объединенена, г. Грозный.**
5. **Нохч-ГІалгІай гІишлошъяра управлене № 7 йолча гІишлон-монтажни управленена, г. Грозный.**
6. **«Гвардейский» совхоза, Надтеречни район.**

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦІе байракхаш еннай коллективашта:

7. **«Солнечный» совхоза, Урус-Мартановски район.**
8. **Юрта боахама агрохимически гІулакх дара Назрановски районни производственни объединенена.**

МАССАНЕ А ЦХЬАТАРРА ХЬАЛЛОАЦАШ

РСФСР Лаккхехьарча Совете деча хоржамашта йолча Центральни хоржамий комиссе

Москва, союзий ЦІагІа. РСФСР Лаккхехьарча Совете деча хоржамашта йолча Центральни хоржамий комиссе заседани хилар 8 февралe В. Ф. Соколова председателлаца а деш.

Депутаталлае харжа оттабаьча кандидаташта регистраци яра итогаша хьежар, республика паччахьалкхен Іаьдала лаккхехьарча органе деча хоржамашта кийчо яра лелаьмах лаьца цхьайолча окружной хоржамий комиссей кулгалхоша яьча доклодашка ладийгІар, иккъола дешаш дийцар.

Заседане белгалдаьхар советски нах Коммунистически партенеи цун ленински Центральни Комитатаи гонахьа айхха иготабенна а болаш хоржамашта ваькъаболаш хилар. Цар массане а цхьатарра хьаллоац социалистически Даьхен вІа чІоагІбара, халкъа хьал-таро лаккхъяра, лаьттен тІа машар хилийтарав чІоагІбераи тІаерзаь КПСС чурен арахьарен политика.

Город Москвай № 28 йолча Куйбышевски хоржамий округе гІолла РСФСР Лаккхехьарча Совета депутаталла харжа кандидат вши массава а цхьатарра дегаш гІоадаьннеи раьзи волаш регистраци яьй КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела К. У. Черненкова — Коммунистически партеи Советски паччахьалкхени, дуьнен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойн болвия гІоравьянача деятела, цвй деррига ниэаш Даьхен хІама тоадар дукха, халкъашта юкъера машари цхьаъа леладу гІулакхаш баьсан долаш дІателаш волча ленински хьисаперча кулгалхочов.

Окружной хоржамий комиссеша массава рьаьа а волаш РСФСР Лаккхехьарча Совета депутаталлае харжа кандидаташ беш регистраци яьй КПСС ЦК Политбюро членаштеи членалла кандидаташтеи, парте Центральни Комитета секретараштa. Регистраци яьча кандидаташта юкъе — боьзаш бола производстве хьелхалаттараши новатораши, Іилман культураи деятелаш, хьехархой, лораш, гІулакхаш деча сфера болхлой, халкъа боахама масса тайпарча доакъой специалисташ, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски болхлой, тІема гІуланхаш тІара нах — Российски Федерацерча 39 къаман викилаш. Цо тешал ду вай мехка Іаьдае боккъонца халкъа хилара, социалистически демократи дІахо дегІаухаш хилара, Коммунистически парте ленински къамий политика сийлахь-боккха вахара низ болаш хилара.

Къамаьлаш даьчар белгалдоахар, Российски Федерацерча хоржамашта еш йола кийчо дакхача политически организаторски боарамe еш хилар. ХІаьа массе меттe чІоагІа дегаш гІоадаьнна а болаш хул депутаталла кандидаташ харжархоша вІашагІкхетар. Цу цхьаьн ханна партеи халкъеи цхьоагІо къаьгга хьа а хьокхаш. Собранешка харжархоша хьакхайкаду коммунистийи парте боацарийи йоаргІоацача блока кандидаташ шоаш массане а цхьатарра хьаллоацаш хилар, шерра дуц экономикеи культуреи дегІайоалаяра пешаш, наказаш тел, советски, боахама, общественни организаций болх тоабара хьакъехьа предложенеш ю.

Комиссе заседане къамаьлаш дир Центральни хоржамий комиссе председатела заместитела Г. П. Сорокина, Центризбиркома секретара Е. З. Разумова, комиссе членаша Н. С. Бакриева, А. Ф. Дубова, Р. Г. Мазитова, А. И. Сорокина, А. Ф. Шаболтаева, РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиума секретара Х. П. Нешкова, кхычар.

Комиссе балхеда дакъа лаьцар РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела заместитела О. П. Колчинас, цхьайолча союзни республикански министерствайи ведомствайи кулгалхоша, непайоавзов, телевиденен радиои викалаша.

(ТАСС).

1986 шера чотагІа

ЦхьайттаалагІча пятилетка декхараш ханал хьалха, дІадахача шера ноябрь бетта кхоачашдаь а баьнна тахан 1986 шера март бетта чотагІа къахьегаш я «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни заводера А. Федоренко керте ватта токарий бригада.

Ер шу дІадоладуше а Котало 40 шу дизара кетадаь керда социалистически декхараш тІанйцад бригадо. Уж ханал хьалха кхоачашдара хІара дийнахьера нормаш 150—160 процент кхоачашьеш я хІанз бригада.

Материалаш, бийдал, энергоресурсаш кхоарах дукхьая дІабахача бетта 2,5 эзар сом производствана пайда баьб бригадо. ХІаьта рационализаци юкъейоалаярах бригада вІаштІехьдаьхар 13 эзар сом ахча кходе.

Къаьстта дика болх беш ба токараш Р. Хайрулин, Т. Белоусов, В. Усатов, кхьбараш.

Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советеи облсовпрофеи

Хургболча хьувкъама-тешаме лард

1985 шера 10 февралера денз 10 апреле кхаччанца двухмесячник кхайкадаьд республике органически удобренеш кхашке дІакхахьара.

Органически удобренеех пайда эцара эффективность лакхъяр, юртбоахама культурай боккха хьувкъам кхебер дукха 1985 шера 10 февралера 10 апреле кхаччалца двухмесячник кхайкадаьд Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето облсовпрофо органически удобренеш кхашке дІакхахьара. Уж дІакхахьара заданеш оттаьй агропромышленни объединене ерригача организацеш тон предприятешта.

Оттаь заданеш ташаме кхоачашъяра тар, ма пу дукхагІа транспортни муьх тІабуттен средстваш овргаціІйоахнега Іалашдиза ергьац юрте боахама министерство, «Чеченингушсельхозхимия», «Чеченингушвино», «Чеченингушплодоовощхоз» яха объединенеш, НГІАССР «Госкомсельхозтехника», юрта боахамеи кхачан промышленностеи балзлой профсоюза обкомаш, профсоюза райкомаш, районни агропромышленни объединенеш.

Органически удобренеш дукхагІча дакъе дІакхахьа йоагІа индустриальни технологигІа кхеца йола культураш дІаоергйолча хий даххача лаьттешка, хьувкъам программировани хьисепе кхебера къоастаьча участкашка.

Дош дола балхаш геттара дика а долаш двухмесячника заданеш толаме кхоачашъяр дукха колхозашта, совхозашта, плодородие отрядашта, механизатораша, автомобилий водителашта юкъе шерра социалистически яхь йоаржаяза, яхье хьалхабаьннарашта моральни материальни воастеберг бола гІулакхаш кийчдеза дергдац.

Социалистически яхье условеш чІоагІъяьй агропромышленни объединене доакъашхоштa, районашта, колхозашта, совхозашта.

Республикански газетий редакцешта, телевиденеи радиовещанеи госкомитета тІедожадаьд двухмесячника заданеш кхоачашъяра балхаш мишта тел газетий оагІош тІа, радио чуи телевиденеи гІолла хан-ханнахьа дувцарга.

1985 ШЕРА 10 ФЕВРАЛЕРА 10 АПРЕЛЕ КХАЧЧАЛЦА ЙОЛЧА ХАНА ОРГАНИЧЕСКИ УДОБРЕНЕШ ДІАКХАХЬАРА ЗАДАНЕШ

(эзараш тоннаш):

Ачхой-Мартановски	— 40	Нажай-Юртовски	— 10
Веденски	— 10	Советски	— 5
Грозненски	—160	Сунженски	—125
Гудермесски	— 35	Урус-Мартановски	— 50
Малгобекски	— 40	Шатойски	— 45
Надтеречни	— 45	Шелковской	— 45
Назрановски	— 45	Республика гІолла	—700
Наурски	— 45		

ШУРА—ПЛАНАЛ СОВГІА

«Назрановский» совхоза болхлоша толаме кхоачашъю паччахьалкхенга шура йоххара план. Масала, январь бетта дІачуеннай 206 тонн, план 200 тонн йолаш.

Цхьабакъда, дІадахача шера цу бетта яькхачунца нийсйча хІара кхоабеча Іаьттагара 25 килограмм шура кІезигагІа яькхай.

Январь бетта хьалхе яькхай Нохч-ГІалгІай АССР юрта боахама заслуженни болхло яха сийлен цІи лелаеча Лолахоев Іасолта кулгалдеча Наьсар-Кертерча бригадо. Юкъера лаьрхІача дийнахьа буси планал совгІа хІара кхоабеча Іаттагара ах килограмм шура яькхай цу ферма болхлоша. Царна юкъе къаьстта белгалбаьннаб доярказ Темурханова Маржан, Сагова Марем, кхыбараш; скотникаш Барханхоев Аюп, Джамбуриев Ахьмад.

Шура алсамъяькхай яхье шоллагІа моттиг яькхача Пхьаленъогий-Юртарча ферма коллективо а. Цига къаьстта дика болх бу доярказа Дзаурова Цаэна, Айдаева Зейнапа, Оздоева Фатимас, скотникаша Аушев Ювсапа, Айдаев Аюпа.

Хьинар даьгІ ца долийташ къахьег совхоза хьайбаш леладераша февраль бетта а. ХІанз совхозе дийнахьа буси хІара кхоабача Іаттагара 6 килограмм шура йоаккх. Укх шера хьалхарча кхаь бетта 600 тонн шура йохна езаш ба хьайбаш леладераш.

С. АУШЕВ.

ЛЕРТТІА ІУНАЛ ДАЦ

ДІабахача бетта хьайбаш лелaдераша баьча балха итог йир укх деношка Шелковской районе. Соахка укх хана хинначул 14 тонн кІезигагІа ехкай шура.

Къаьстта во болх бу укх шера Ленина цІерагІча, «Путь к коммунизму» яхача колхозий, «Алый терский» совхоза хьайбаш лелaдераша.

Цуз баьхан да доахан кхабара рацион доакъарца йола протеин а ца лоархІаш оттаяр. Эчачуа кІезагагІа я из. Витаминно-белкови хІамаш а тохаш меттаоттае йиш яр доакъарца протеин. Бакъда, цу таронах пайда эцац.

Масала, йоккха яц «Алый терский» совхоза шурий ферма. Дика я доахан лоаттаду помещенеш а. Цу хьалашка а геттара кІезига шура йоаккх цига, хІара кхоабача Іаттагара — 2,2 килограмм. Из иштта нийсденад доахан геттара во кхабар, царна доакІа доах ца дар баьхан долаш. ДукхагІйолча хана бІеха хул доахан латта помещенеш. Ведараш, флягаш йиллара, кхыча гІуланхашта аша дІайха хий дац. Из баьхан долаш паччахьалкхена дІалу дукхагІйола шура шоллагІча сортах мара хилац.

Хьайбаш чусопадаь бинъ бутт ба. Мах беча, дарба деча организацей, культурни учрежденей болхлой фермашка хиннабац цу юкъа. Болх тоабе яхаш массехаза дийцад цу организацей, учрежденей кулгалхошка.

М. ТКАЧЕНКО.

Нохч-ГӀалгӀай «Терек» яхача мебельно-хьун хӀамаш еча производствени объединене цхьоалгӀча филиале баццха-дика къа а хьегаш, шоай декхараш даим дизза кхоачашдеш бола болхлой дукха ба. Царех ба коммунистически къахьегама ударникаш, шлифовальщицаш Керимова Роза Рашидовнаи Вехабова Роза Вахаевнаи. Уж укхаза къахьегама ветеранаш доархӀаш ба. Дукха махкера совгӀаташ, ахчан премеш тӀяйннай царна, хьанаре къа а хьегаш. Цар даьха толамаш бегӀаза доахаш. ТӀа-тӀа шоай производствени толамаш дикагӀа хулийташ болх беш ба уж пятилетка тӀеххьарча шера а. Цхьанкха смена дӀаяхийтац цар шоай норма 120 процент кхоачаш це еш.

СУРТА ТӀА: шлифовальщицаш Р. Керимовеи Р. Вахабовеи.

И. ПЛИЕВА сурт.

МАССАВА А ЦХЬАН ДАГАРА ВОЛАШ

Республике дӀахо а вӀашагӀкхетараш хул РСФСР-ен НГӀАССР-ен Лакхехьарча Советашка харжа оттабаьча кандидаташца. Хоржамашта хьалхарча собранешка корта болаш къамаьлаш хул производствени гӀулакхаш планех, пятилетка программа кхоачашъяр, КПСС XXVII съезда. Сийлахь-йоккхача Котало 40 шу, Стахановски болама 50 шу дизара даха ма доагтӀара накъадахар дукха деррига низаш оарцагӀдахаза дарт ца хиларах.

Самардийнахьа тӀеххӀ аьнна валах къаьмаш цар Сунженски районий культура ЦӀа. Укхаза № 957 йолча Назрановски хоржамий округа харжархошца вӀашагӀкхеташ вар РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа оттаваь кандидат, КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома хьалхара секретарь Владимир Константинович Фотеев. Собрани хьайиллар парте Сунженски райкома хьалхарча секретара Б. К. Чагаева.

Къамаьл де дош лу кандидата доверенни лицона, Карабулакски химреагентий завода электромонтера Л. А. Титовскийна. Цо дийцар В. К. Фотеева вахара наькъах къахьегама гӀулакхехи, гулбеннараш тӀахьийхар массане а цхьатарра халкъа кандидаташта тӀехьа кхадж тассара. Собране шитта къамаьлаш дир «Сунжанефть» НГДУ парткома секретара Н. М. Цибулина, «Путь к коммунизму» яхача колхоза доярас П. Ю. Чуриевас, XX партсъезда цӀерагӀча колхоза председателя Р. А. Крылевскаяс, кхычар. Кандидата наказ делар цар: центральни районни больница хьалъйитара гӀо де.

Юха къамаьл деш В. К. Фотеева района къахьегамхой тӀахьийхар пятилетка задачеш толаме кхоачашъяр дукха деррига низаш тӀадахийтара, дег тӀара баркал аьлар харжархошта шийх тешам боларах.

Ачхой-Мартановски районни культура ЦӀагӀа РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа оттаваьча кандидатаца, КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома шоллагӀча секретараца Доку Гапурович Завгаевица вӀашагӀкхийтар № 955 йолча Грозненски юрта хоржамий округа харжархой. Собрани хьайиллар парте Ачхой-Мартановски райкома хьалхарча секретара Р. А. Васиева.

«Новосельский» совхоза керттерча экономиста Ш. Х. Деннсултанова, кандидата доверенни лицос, гулбеннарашта йовзийтар Д. Г. Завгаева биографи. ВӀашагӀкхийттача метте къамаьлаш даьча райбыткомбината швеяс З. А. Чуликовас, «Лермонтовский» совхоза парткома секретара Л. У. Висиева, «Урожайный» совхоза директора С. А. Гиреева, кхычар харжархой тӀахьийхар хоржамаш хулача дийнахьа коммунистийи парте боацарийи йохаргӀоацача блоке канди- тӀехьа массане а цхьатарра кхадж тассара. Кандидата наказ делар: района юрташка газ чуйиллийта гӀо де.

ВӀашагӀкхетар чакхдоалаш къамаьл дир юрта боахама интенсификаци яра проблемаш къаьстта уйла тӀаахийтача Д. Г. Завгаева. Цо дег тӀара баркал аьлар харжархошта шоай хьашташ РСФСР Лакхехьарча Совете хьаллоаттаде шийх цар шоай викал варах.

Самардийнахьа «Чечингражданпроект» яхача институте № 26 йолча Маяковски хоржамий округе харжархошца вӀашагӀкхийтар НГӀАССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа оттаваь кандидат, КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома секретарь Вениамин Иванович Дмитриенко. Собрани хьайиллар парте Заводской райкома хьалхарча секретара Л. К. Тарасова.

Депутаталла кандидата вахара наькъах дийцар цун доверенни лицо йолча З. С. Банхаевас, «Чечингражданпроект» института йоккхагӀйолча инженера. Собране ишта къамаьлаш дир Н. Анисимова цӀерагӀча НГНПЗ мастера М. И. Ищева, «Грозгипронефтехим» яхача института отдела заведующе заместителя Й. Н. Крайнюченкос, кхычар. Кандидата наказ делар цар: Маяковске улицагӀа лиевсин канализаци йиллийтара гӀо де.

ВӀашагӀкхийттача метте къамаьл деш В. И. Дмитриенкос ма дарра дийцар республика промышленностера гӀулакхаш мишта латт, белгалдаьнкхар къахьегама опсарле лакхъянза, материально-технически ресурсех ма могга дукхагӀа пайда эцаза баргбоацилга.

Малгобекски района Псадахка культура ЦӀагӀа № 68 йолча Псейахски хоржамий округа харжархошца вӀашагӀкхийтар НГӀАССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа оттаяь кандидат, КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома секретарь Зинаида Ахметовна Яндиева. Собрани хьайиллар Горье цӀерагӀча совхоза парткома секретара М. М. Вокова.

Кандидата къахьегама гӀулакхех дийцар цун доверенни лицос М. Х. Эсиевас, № 7 йолча школа хьехархочо. ВӀашагӀкхийттача метте къамаьлаш даьча «Малгобекский» комений совхоза керттерча агронома У. Н. Фаргиева, № 19 йолча школа завуча А. А. Галаевас, кхычар депутаталла кандидата наказ делар: СагӀапча школа культура ЦӀа хьалдайтара новкъостал де.

Юха къамаьл деш З. А. Яндиевас теркам тӀабахийтар идеологически балха, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара дешашта, харжархошта баркал аьлар йиттал боккха тешам шийх боларех.

№ 175 йолча Шелковской хоржамий округа харжарлой Шелковской районни культура ЦӀагӀа вӀашагӀкхийтар НГӀАССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа оттаваьча кандидатаца, республика Министраш Совета председатела хьалхарча заместителаца Степан Никитович Кожуховскеца. Собрани хьайиллар КПСС Шелковской райкома хьалхарча секретара В. Г. Табашковас.

С. Н. Кожуховске биографи йийцар гулбеннарашта Ленина цӀерагӀча колхоза профкома председатела Н. М. Волкова, кандидата доверенни лицос. Собране шитта къамаьлаш дир «Сельхозтехника» райобъединене инженера Ю. Юнусова, 8 шера школа директора В. А. Старцевас, кхычар. Депутаталла кандидата наказаш делар цар: Шелковской станице газ чуйиллийтарах цига 640 бера деша моттиг хургйола школа хьалъйитаран новкъостал де.

№ 39 йолча Мичурински хоржамий округа харжархошца № 16 йолча школа вӀашагӀкхийтар НГӀАССР Лакхехьарча Совета депутаталли харжа оттаваь кандидат, облсовпрофа председатель Геннадий Гаврилович Олейников. Собрани хьайиллар КПСС Октябрьски райкома хьалхарча секретара Л. П. Кизилова.

ВӀашагӀкхийттача метте къамаьлаш даьча кандидата доверенни лицос, текстильно-галантерейни объединене парторганизаце секретара Ш. Л. Мусаева, ВМК-1 участка мастера Дадаева, ДРСУ-1 мастера Р. С. Шахгириева, кхычар гулбеннарашта Г. Г. Олейникова биографи йовзийтар, наказаш делар цуна. Цар дийхар Мичурина цӀерагӀча поселке поликлиникан бераш бошш хьалъйитара гӀо делга.

Коммунисти цун гӀулакхи

СИЙ ДОЛА НИКЪ

Сомий цеха дукха таьна яц Парагульгова Дугурхана кабинет. Баьдда, наггахьа мара хилац из цига ягӀаш. ХӀанз а цехе яр из, мастерна Тепсуркаев Антеца къамаьл деш:

— Муззеваи бригадера кхы а ши саг дургва саха шоана новкъостала. Фу хет хьона? Инстедаргдий шо?

— Сона хетачох, даргда, — жоп лу Анте. — Транспортер ца соцаш чакхйоале...

— Таханарча сменах дика слесараш ба, Солцаеви Гелиханови. Аз царга аргда.

Сомий цеха мастерца къамаьл даь, сменай журналега хьажа яьлча, сона цехе йода Дугурхан.

— Эггара халагӀа йола ха дӀаьлийнай. Цхьабакъда, болх лаьгӀбалийта йиш яц, — йоах цо. — Вай социалистически декхараш нийзтхьало да. ЛаьрхӀар дизза кхоачашде деза.

Парагульгова Исраьила Дугурхан — завода керттера технолог а юкхьанцарча партийни организаце секретарь а я. Ерритача коллектива балха дукха да цунах тийша.

Ялхайтта шу даьнна йиӀиг яр из Октябрьски консервни заводе балха йоагӀача хана. 1963-ча шера цар дешал Грозне хьабаьхкар баха. Цу шера укхаза гӀишлонхочун балха отт из. Цхьа шу доаллашше а дезале доккха хатар хул — цӀен да ле. ЦӀагӀа мел эпачун йоакхо елга йоккхагӀйолча йишийна Мовлатхана тӀадож. Массадолча хӀаманна цунна новкъостал деш хул Дугурхан.

Мелла доккха во сага тӀенхаьчача на да аттагӀа хул, уллув новкъостал де шие нах хилча. Уж нийсбелар ПарагульговгӀар дезала.

— ЦӀенна диллургдац сона цу хана завода гӀишлошъеча участка бригадира Я. Манкиева сайна даь новкъостал, — дувц Дугурхана. — Халонна дукхьала латта, вахаре тешшаме никъ хьалана новкъостал дир соне цо.

Дукха ха ялалехьа консерваш еча цехе стерилизатора балха хьожаю Дугурхан, цул тӀехьагӀа укхазе бригадирелла оттаю из. Шийн декхараш дика кхоачашдора йоӀо, сайрийнарча школе деша эттар, комсомоле яхар.

Керда болх караберзабе, нахаца тарьяла, цар хьашташ довза сона чӀоагӀа новкъостал дир цу хана партийни организаце секретарь хиннача Иванов Виктор Алексеевича, — дегалувц Дугурхана. — Дог цӀена, деррига нахаца юкъа долаш вар тӀема ветеран. Шоашта пахоар цунга ховттаи, цунгӀара хьехам эцаш бар со санна дукхха кхыбараш а. Тхоах хӀаране дог урасттадеш дош корадоагӀар цунна, хьоахам лора...

Аттачарех бацар стерилизатора болх, дукха хулар кулг-кара кхоачашде дезараш. Цо а кӀаьдъяь тӀехашка йихкинзар Дугурхан. ВӀалла салаӀа дезаш а йийхьогӀ ер, аьнна хетийташ болх бора цо. Лакха къахьегама хьоккхамаш — из дар хӀара дийнахьара цун вахара закон. Кхы а халагӀа бора коллектива кулгалдара болх.

Сайрийнарча школера хьалачул тӀехьагӀа, цо чакхъяьхар шиъ шера йола бухгалтерий курсаш. Цхьан юкъа из болх беш хилар Дугурхан. Дукха ха ялалехьа кадрай отдела начальникалла хьожаю из. Цул тӀехьагӀа завода технологически службена керте оттаю.

— Эггара хьона дицлургдоацаш ди дий хьа вахаре? — хьаьттар аз Дугурханага.

— Даьра да! 1969-ча шера со КПСС мугӀарашка чуйийца ди цӀаккха са дагара дӀадаргдац, — йоах Парагульговас. — Цу хана деиз айса леладечун, оалачун, лечун кӀоаргагӀа уйла еш, из сабарцен хьаьнъалцен леладе гӀерташ хьайоагӀа со. Коммуниста дуацачунга лелийгӀа ца Ӏеш. Массанена бӀаргагу цун гӀулакхаш, цунна тара хила гӀерт. Из йоккха бехктокхам болаш хӀама да. Дувцаран леладеш вӀашагӀкхетаи хила деза. Цу хана деиз новкъостий сийх беина тешам цабоабе гӀерташ хьайоагӀа со.

Д. Парагульговай къахьегама биографе бакьду цо яхар. ПхелагӀа шу да из горсовета депутат йола, ишта «Чечингплодоовощхоз» объединене профкома президиума член я.

Массе а хала хиннай Парагульгова моллагӀа шийна тӀадиллача гӀулакха бехктокхам кӀоаргга кхетабеш. Алхха цхьа масал доаладергда вай. Сомий цеха болх лерттӀа кӀаболацар. Шийна хьалхашна оттадаьча декхарех доархӀалцар цеха коллектив. Биззача боараме болх ца беш, сецца латтар техника. Цу дерригне бахьанаш къоаста а даь, цеха болх тоабара наькъаш лаха дезаш дар. Из бехктокхаме гӀулакх Дугурхана нийза чакх а даьккхар, шийн хьинара хьаьнъала из кхоачеш.

ВӀалла ца соцаш, шин сменах транспортера болх бергболаш вӀаштӀехьабаьккхар къахьегам, эша болхлой лехар. Партийни организаце а технологически служба а сагӀорахьара тӀаьхьаьнием чӀоагӀбир. ТӀакха тоабала болабелар цеха болх.

— Хала дешй производства а партийни организаце секретара а декхараш кхоачашделга цхьана леладе, ха а киз а тоьий хьона? — хьаьттар аз Д. Парагульговайга.

— Аттам вӀалла а дац. Цхьабакъда, тха завод сона болх бу предприяти хинна Ӏац, — жоп лу Дугурхана. — Из сона шоллагӀдола цӀа да. Боккъонца хар шоана лоӀ, сай цӀа санна хьахсара я сона завод цун коллектив. Укхаза бийсаш-м яхац, наггахьа болх геттара сихбенначa хана нийсденнадецe. Цудукха укхаза беш бола болх мелла хала хилерах, низкъало хетац.

Сона гонахьарбераш, эггара халагӀча хана со хьеллаьаца, вuача гӀо деш, хьехам луш со уроттале, вахара наькъа тӀа яьккха нах ба. Тахан новкъостал деш хьа а боагӀа. Аз дег тӀара баркал оал тхоай профсоюза комитета председатела С. Мизиевана, коммуниста, кхерамзен техника инженера А. Алексеевна, дукха кхыбараш. Царех латт са берригача балха кор тӀортолга, — чакхдоаккх къамаьл Д. И. Парагульговас.

М. ТЕМИШЕВ,
Октябрьски консерви завода инженер-нормировщик.

ЙИЦЛУРГЪЯЦ УЖ СИЙЛЕН МОТТИГАШ

Вай республике 1000 совгӀа исторей культурни памятникаш да. Эзар шерашка хьалӀийна йоккха культурни тӀехьале я из. Уж лорделга пачхьалкхен органий а общественни организацей а хинна ца Ӏеш, хӀаране патриотически декхар да.

Уж девошна отчетно-хоржамий собрани хилар исторей культурни памятникаш лорадара Ерригроссийски общества Нохч-ГӀалгӀай отделене.

Конференце къамаьл даьча делегаташа дийцар республикере сийлен моттигаш лораяра шоай коллективаш. Грозненски горисполкома председатела заместитела В. Спорыхинас конференце дийцар республика столицере исторе а культура а сийлен моттигаш тоаяра городерча къахьегамо коллективаша дечох.

Грознерча а Бакурча а меххлаьттана тӀаккхача чӀоагӀа безахь болаш хиннача фашистий уйла йоазайир Малгобека эрнашка. МоастагӀех леташ байнача наьха дукха кашамаш да укхаза. ЦӀаккха а биццдергбац — уж дийна бисараш. Вай Даймехка истореца ювзаенна йола уж сийлен моттигаш боча лорою районерчи къахьегамхоша. ХӀанз, Котало яьккха 40 шу дузача хана, къаьстта теркам тӀабахийта дукха балхаш ду районе йола памятникаш, гонахье тоаяра. Цох дийцар конференце къамаьл даьча тӀема а къахьегама а сийлен Малгобекски района музей заведующе В. Чеботкова.

М. МАМАЕВ,
исторей культурни памятникаш лорадара Ерригроссийски общества Нохч-ГӀалгӀай отделене бехктокхаме секретарь.

ДОГ ГӀОЗДОАХА ХУВЦАМАШ

ЦХЬА БАРТ БОЛЧА ДЕЗАЛЕ

Социалистически пачхьалкхене эггара керттердар, махбаь варгвоаш дар тийша да нахах. Керда вахар хьакхоллалеех.

Нохч-ГӀалгӀайчене бахаш бола нах латт йохаргӀйоацаш союз йолча болхлой классах, колхозни ахархоех, къахьегама интеллигенцех.

Республикерча цуккхача къамех латташ бола барттайна дезал кхоттабенна ба де дехкӀаранцен гӀулакхащцеи. ТӀагӀертта къоасам лоаттаба цар КПСС XXVI съезден цул тӀехьагӀа хиннача КПСС ЦК Пленумийн решенеш вахаре чакхъяхара.

Нохч-ГӀалгӀайчене бахаш бола нах миллионал тӀехбаьнна дукха хр я. 1985 шера цхьоалагӀча ливарага кхоачаш республике вахаш ва цхьа миллионе 213 эзари саг. ДӀадахача пхе шера республике бахаш бола нах 36 эзар саг дукхагӀа хиннаб е хӀара шера тӀакхеташ йола нах итт эзар сагал дукхагӀа хиннаб.

Советски наьха вахаре керттердар а хинна дӀаэттад нах болх беш хулилга, цар культурни боарам дегӀа хулилга. Кхалкхах политически, культурни, экономически вахаре хьинаре дакъа лоацилга, боаш бола нах кӀезигагӀа хулилга, нах дукхагӀа бахилга.

Бераш дукха а деш, цунна дуьззадена бахаш бола нах дегӀаьхо Нохч-ГӀалгӀай АССР-е шоззакхозза дахкагӀа да бӀарчча РСФСР хьийцача цитарчул, дукхахча областашкарчул, вай чехкарча краяшкарчул, АССР-ашкарчул.

Цу гӀуланко цӀевкха а къаьгга тешал ду яьхха вахаре боараи лакхлуш хилар, цар вахара хьалаш тоалуш хилар. Вай Дьхен ерригя союзни а автономни а республикаш хьахилар хилакза заргдоаца хӀама а хинна дӀаоттар.

Интернациональни кхетам

Хоржамашкара — хоржамашка

балара. Нохч-ГӀалгӀай АССР-е дахача тайп-тайпарча къамий халкъаш дегӀаахара даькъе доаккхий хӀамаш карагӀдаьнналга лархӀа дезаш да дукхагӀболча ваха эрсий мотт шоай шоллагӀбола мотт а лоархӀаш из бувцаш хилар. ХӀана республике бахача нахах 982 эзар саг е берригача нахах 85 процент бараш шаьрра эрсий мотт бувцаш ба. Тайп-тайпарча къамех болча наха дӀа-юха къамаьл деча хана боккъонца бола интернациональни мотт а хинна дӀаэттаб эрсий мотт.

Доккхий социально-экономически хувцамаш деча хьалхашна дӀахо а нах дегӀаахар сенах латт аьлча, из латт мехкара производительни низаш дегӀаахара йолча йоккхийча факторех. Лакха квалификаци йола кадраш шерре дегӀаахарех. ХӀана аьлча, тӀа-тӀа сихагӀа техника дегӀахе а общество массаза а хиннаб нах керттера доархӀаш, общество дерригӀа дегӀакхувлара къоастамбеш йола керттера фактор а лоархӀаш.

ОБЩЕСТВЕННИ ФОНДАШ

Белхлой, гӀулакхерча наьха алапеш, колхозхой доходаш — керттердар да. ХӀаьта дукххьал царех тийша дац къахьегамхой хьашташ кхоачашделга. Советски наьха хьаштий дикка дакъа Ӏалашду потреблене общественни фондашкара. Уж хаддаза дегӀакхувлатаро хилар да социалистически производство тӀеххилар. Общества керттера производительни низа — саг, доадув доашаш сихагӀа дегӀакхувла таро хулийт цо капиталашмерчул.

Потреблене общественни фондаш — советски граждений уж хилара СССР Конституце бокъо енна йола материальни лерд я.

Потреблене общественни фондий чотах мах боацаш дешийт бахача нахага, лакхъейт квалификаци, мах боацаш медицински гӀулакхаш дайт, пособеш, пенсеш тел, дешархошта стипендеш тел, хӀара шера отпускаш тел, мах боацаши льготни маьхахи санаторешка, салоӀача цӀеношка баха путевкаш тел, деша даха ка йоацаш дола бераш леладу яслешкеи берий бешашкеи, кхыйола льготаш ю. 1983 шера юкъарча ахчах тийна выплаташ льготаши 50 процент совгӀа яраш тийнна ахчан выплаташ яр.

Цхьан дешархочо лаьрхӀача пачхьалкхено шера дӀадохийтар да: общеобразовательни школашка — 200 сом совгӀа, юкъера лаьрххӀа йолча дешара заведенешка — 750 сом совгӀа, лакхерча дешаре заведенешка — 1100 сом совгӀа.

1983—84 дешара шера юкъара лаьрххӀа йолча дешара заведеней дийнахьарча отделенешка дешача дешархоех 75 процент барашех лакхерча дешара заведеней дийнахьарча отделенешкарча 77 процент болча студенташех стипендеш йийр.

ХӀара бер берий яслешка шера леладара дӀалохийт 600 сом совгӀа, хӀаьта берий бешамашка — 500 сом совгӀа, цох 80 процент дар пачхьалкхено доадеш да. Цхьан унахочоа хӀара дийнахьа пачхьалкхено дӀадохийт 10 сом.

Потреблене юкъарча фондашнаре хӀара сага дӀалаьрхӀача телаш дола ахча е льготаш 550 сом да. Республике шера пенсеш тел 110 миллион совгӀа сом (тӀем тӀа гӀулакх деш хинначарашта телаш дар ца лаьрхӀача).

Потреблене юкъарча фондера шерагара шерага тӀа-тӀа дукхагӀа ахча хьежаду социально-культурни мероприятеш чакхйоахача 1985 шера Нохч-ГӀалгӀай АССР духхьал пачхьалкхан бюджете хьожадаьд социально-культурни мероприятеш чакхъяхера — юкъерча дешара заведенешта, Ӏинаман тохкама учреждененшта, библиотекашта, клубашта, театрашта, мипайоазонна, просвещенен культурни кхыча мероприятешта, больницашта, берий бешамашта, санаторешта, унахцӀенони физически культурни кхыча учреждененшта, пенсешта, пособешта — деррига а дӀалаьрхӀача 143302 эзар сом.

Потреблене юкъарча фондий советски дезален общественни вахарера доархӀам наьха доходашца къахьегамах кхы тӀа луш долчунца чакхбоалаш бац. Цу фондех пайда ийбар мехкера гӀулакх да дукхха кардинальни социальни проблемаш къоастаяра даьккхе а.

13 феврале 40 шу дуз Будапешт мукъаяьккха

ИШТТА ХАЛА ЯЬККХАЧА КОРТАМУКЪАЛЕН НАЬКЪАШ

194 дийнахьа — 1944 шера сентябре дена 1945 шера апреле кхаччалца — лира тӀом лаьттар Венгре территоре тӀа фашизмах мохк мукъабаккхар дукхьа. Ялх бетта гаргга цӀево бос цӀийбаь хилар сийна Дунай. 1945 шера 13 феврале венгерски столица цӀенъяь мукъа а йоаккхаш коталоца чакхъяьнна Советски Эскара 2-чеи 3-чеи Украински фронтий алха цхьа Будапештски операци яккь беттан ах беттан йаьхьелар.

Гитлеровцески хортистески ӀовӀенъяь эггара хьалхара венгерски юрт Румынецарча къулба-малхбоален доазонна юкхе йилла Баттонья яха юрт яр. Цу ханара событеш йиц ца яйийта юрта йистте массаза а латтаргйолаш ларда тӀа дӀаоттаьй Т-34 яха советски танк. Укхаза хьалъяьй мемориальни комплекс, венгеро-советски доттагӀала Парк егӀай.

Эггара хьалхарчарца венгерски доазув а хоададаь чухьа ваьлар советски танкист Филипп Денисович Кива, хӀанз отставкера подполковник, Советски Союза Турпал. Цув тӀема машина дегӀа хиннад Венгре эггара хьалхара кортамукъален монумент а хинна дӀаоттилга.

Юрта юкъе хьалъэтта латт цхьаьккха памятник. Из я венгерски лаьттан тӀа боабаьча эггара хьалхарча советски тӀемахошта егӀа обелиск. Боарзаш тӀа дахкача мраморни бархӀ уагӀ тӀа «воввеш воаца салте» яха дешаш латт, хӀаьта цхьан уагӀ тӀа доашоа эдалашца яздь латт турпала цӀи — Бойко Дмитрий Трофимович.

Венгерски лаьтто цар деньий дами ухкаде ЮчуйиӀцача хана цхьаннена а хацар кортамукъаленах мел беза мах бала беза. Дебреценски наступательни операци, Секешфехервара цига санна дукххаза а яь штурм. Балатона юкхе гитлеровцийн танкови таран юхатохар, Будапешт йоаккхаш баь лира тӀом. Вежарий кашамаш а... Юкхе къеа Немешмедвеш яха венгерски юрт мукъаяьккха из 1945 шера 4 апреле бӀаьстан ди хьатӀакхачалехьа боабаь советски тӀемахой 150 эзар хургба. ЦӀаккха а дӀаяргьяц уж боабарца дег чу еса гӀайгӀа, даим вайна хургья парма каратӀдоьнна сийлахьдоккха дехале гӀулакх бахьан долаш кхаьча мурал.

Венгерски халкъа дага боагӀа шоашта кортамукъале яьннахараш. Обелискашта юхе массаза а дийна эзаш хул, цӀаккха а диллургдоапаца баркала дешаш ден.

Укх деношка городерв городе, юртара юрта хьу шийн дукнхача деной никъ Баттоне цигарча сийлахьча вахархочо Ф. Д. Кивас лотаяь факел а йолаш йолча кагирхой эстафето. ТӀемаш лаьттача моттигашка гӀолла йоӀа эстафета, мехка малхбузенгахьа, Немешмедвешагахьа бухь билла.

Мишта хиннай Баттонья яха венгерски юрт мукъаяьнна 40 шу даьлачул тӀехьагӀа? Моттигерча поселкови совета председателаца Деже Такачаца керттерча улица йоаххала хьаллолх тхо. Хоза, цӀьа а шоаза а вӀаштӀарлаь, машишикирпашк тӀейлла, полисадникаш а йолаш дола цӀеноеш. Циггача латт яькха урагӀьяхо гӀала а йолаш йола къаьнара ратуша здани. Деже къаьстта доккхал деш дӀахьожаву со керда хьалдаьча, юкхе егӀаш яра тхов бола моттигера библиотека а йолаш йолча культура ЦӀенга. Цунна дехха йоккха спортивни комплекс я стадион а тӀа тхов бола спортзал а йолаш. Дежес тешаву со, тоаяларга диллача цхьа моллагӀйолча городал эшашагӀа шоай юрт ца хиларах.

— Уж деррига гӀирдаш тха юртарча цхьа керттерча дакъе общественни хьисапе хьалдаьд, дух тӀа военкх цо, — ТӀехь-тӀехьа дукхагӀа города сибат тӀадоагӀеш латт тха юрта. Цудукхе хӀанз кхы гӀертац баттоньски кагирхой школа йистеяьххачул тӀехьагӀа шоай цӀа а дита, юстарча моттигера праз лаха баха. ХӀанз тха юрта бахе нах бархӀ эзар сагага дӀакхоачаш латт. Бебеча къамех бола нах: венгрел совгӀа румынаш, болгараш, сербаш, словакаш бах. Тхо деррига а — барт тайна боккха цхьа дезал.

ХӀарангна безза тайна болх корабоагӀарӀба укхаза. Баттонена юкхе 14 эзар гектар дӀалоацаш да кхаь юрт боахама кооператива лаьтташ. Хьувкъам лакха хиларна цӀи дӀахезай цар берригача мехкаш хӀара гектара цӀара 57 центнер кӀаи 120 центнер хьажкӀаша.

Юрта дегӀаух промышленность а. Болх беш я кирпишкий завод, кӀувсаш ду фабрика, мога гӀирс бу предприяти. ХӀаьта дукха ха йоацаш хьайийллай электронно-вычислительни устройстваша комплектаци ярга йолха чоалхане интегральни блокаш ара хецаш йола будапештски оптически комбината (МОМ) филиал.

Йоазонна эггара хьалха хьоахаьй Баттоня 1446 шера. Туркий чухьаьлхача хана цига баха нах майра летаб бхьча мехкара баьхкача гӀаьрахоех. 1596 шера яьнчарашца боккъонца Ӏоашаьрълый каралха ца тугаш хинна юрт, цига мел аьхха саг ве а вунш. Баттоня юха Ӏойилла йолайй XVII бӀаьшерене.

Моттигерча Ӏазап тӀалоатталерашта ка ца луш хиларца а белгалйоалаш хиннай юрт. 1891 шерара баттоньски бунт лоархӀаме событи а хинна дӀаэттай Бекаш областерча ахархоша помещикашта дукхьала лоалтабаьча къовсаме. 1897 шера аьхкий юртбоахама болхлой йоккхий забастовкаш хинна укхаза, жандармашта доа а хулаш чакхьяьнна. Ӏазап гӀалоаттадерий карах массехк батраш веннав, итташ болча наха човнаш йий. Цу деношкарча событей сийна а кхаьта монумент егӀай юрта юкъе.

Юххьанцо дена Баттоне ваьхача, 2-ча Украински фронта 317-ча краснознаменни стрелкови дивизеца а волаш фашисташца лоаттабаьча къовсаме даьккха лаьцача сагаца къамаьл хиннад са.

Калипка хьа а йийлла ахархочун башха-дикача цӀеной воа дӀачудоал тхо. Ков хӀаихоачалучча ягӀача комсий кӀотаргашта юкъера ьаараваьлар фусамда ше а — лохорча дегӀара, безаме ве лакъажарни бӀаьла хьежаш бӀаргаш долаш вола гӀийло саг. Ахархочо санна чӀоаггӀа кулг а лаьца, цӀагӀа чувех тхо цо.

Из ва дукха ха йоацаш моттигерча юртбоахама кооператива бригадир хина, хӀанз пенсе а ваха, колхозни сторож вола Дьердь Рецко.

Атта хиннадац Дьерда вахар. Воккха, дукха бераш долаш хиннаб цар дезал. Кхыметтел цӀейи дола хана а биззалца хӀама даьдац. Бера хана деча чаха чулаьттав, дукххаза а йийттай цунна округера дерригаш а хӀана дац аьнне дола лаьтташ ший доалахьа долаш хинначаʼ моттигерча барона ячене управляюще.

1944 шера аьхкий Дьерадь хортистски эскаре ваьккхача хана чӀоагӀа лаьрхӀар но ший аьттун баьннача минуте эрсех дӀакхета.

Дукха ха ялалехьа аттув болаш моттиг нийсъелар. ХӀана а тӀехьа дагадоагӀа цунна, сайрийна боал къовлабеннача, тӀехьагӀа кхай гӀа гӀолла ше текхаш ваха. Дукха ха яьккхай цо текхаш водаш, юхера а советски эскара ха латтача кхьчав из. Цигара цу сахьате стрелкови полка штабе вигав. Лотъьам нийцар бийхха корта болаш вола майор хиннав, ха яха саг. Дьерда цу хана чӀоагӀа аьттув баьннаб, цунна хетачох. Лотъьам йийна баьнначул тӀехьагӀа тӀема есарий лагере дӀавахийта воагӀаш ма варий из, ер штабе витав. Цигахьара байдда хьакаребаьхарех дукхха бараша шоашта герз дийхад советски тӀемахошца цхьана гитлеровцашта дукхьала тӀом бар дукъа. Цу тайпара гешаш массанех а ма аьлла а беннабац. Цхьабакъда, Дьердах цу сахьате тийшаб. 317-ча краснознаменни стрелкови дивизе политотделе дӀа а хьожабеш. Цхьа ха яьннача гӀолла кхыметтел мугӀарерча советски салтечоа луш йола форма а еннай, йоагӀаш йолча довольстве массе тайпашта юкъе а вихьав.

МоастагӀчун бӀуна юкъе агитаци яра а декхар долаш хиннача капитана Ямпольске роте гӀулакх де волавеннав Рецко. Советски бӀухойл совгӀа роте кӀезига хиннабац ишта германски вермахте, венгерски румыски эскарашца гӀулакх даь салтий а — фашизм йохаеча дакъа лаца лоаш шоаш хилар хьаккхайкадаьд цар массане а.

— Тхоашта дехьа оагӀорахьа лаьттача эскара доакъой салташка цар меттала кхайкар тхо, — дагадоагӀаш дувц Дьерда. — Уж дӀанхетабе гӀертар тхо хьаьрваьннача фюрера хьалхара цӀий ӀоьахийтагӀулакх ца хиларах. ТӀом хӀаьта-вета а кастта чакхбоалаш а хилча. ДӀахо тӀом беш волчо шийн халкъагара бела бӀаьхбар мара хӀама деш ца хиларах.

ДӀабахача тӀема ханара шийн архивера документаш чудоахка папка хьаэц Дьердь Рецкос. Дог тохалу фронте 317-ча дивизе политотделе яздьча листовкашка, моастагӀчун эскара салташка даьча кхайкаралашка хьежача.

Атта хиннадац цу тайпара пропаганда еш дела. БӀарг хьал ца локхийташ йоккхий топаши минометаши касткаста тӀамехкаьй бӀухошта — интернационалисташта. Даим лохаш снайперски чарахьал леладаьд цӀарна тӀехьа.

— Тха декхарашта юкъе доагӀар иштта эсарашнара лоткъамаш йиделга а, — йоахар дӀахо Дьерда. — ЧӀоагӀа лоархӀаме ма дарий тхона дукхьала дола эскара доакъош малагӀаш да а цу доакъой салташта фу хет а, магахье санна уж тхоашкахьа баха тха безаш бале, малагӀа тайпа агитаци дикагӀа хургья хар.

Хьалхаваьнна моастагӀчун тыле аха везаш а моттигаш нийсъеннай Дьерда. Бийсашка пхеззе Дунайл дехьаваьннаб из фронтовой разведгруппаца а волаш.

ТӀом беш еррига Венгрех чакхваьннаб Дьердь. Будапешт, Вена, Прага мукъайоаккхача дакъа доацаш а хиннав. Котало яьккхача 1945 шера делнад цунна партийни билет.

ХӀаьта цул тӀехьагӀа шоай юрта эггара хьалхара юртбоахама кооператив вӀашагӀйоллаш, аьтт кхедеш, берашта кхетам луш хиннав, шийн берий бераша Дог гӀоздаьхал цун... Контрреволюцеца шийн моастагӀал хиннад цун 1956 шера, халкъа гӀулакх лорадар дукха юха а герз бе долла дийзача хана. Цхьабакъда, нах Дьердь Рецкох йола кхы тайпа дувцар да, шийн воккхагӀоалча воӀаца хӀанз а тӀехьа халкъа милице бӀухо из хиларах тарра.

Юрий БАРАНОВ,
АПН сoб корр.

Будапешт.

ХЬАЛХАЛАТТАРИЙ ОПЫТ—МАССАНЕНА

БРИГАДНИ ПОДРЯДА НИЗ

Соахка март бетта денз Наурски районе «Советская Россия» яхача совхозе болх беш я опытни ахархо, Сийлахь-боккхачу Даймехкан тІемен къахьегаман ветеран, тІемен къахьегаман совгІатийн кавалер, коммунист Александр Аникандрович Гусаков керте латта подрядни бригада. 17 сег ва цу коллективе.

Бригадана тІаьІоагІийр (дуккхача шерашка лелае) 88 гектар комсий беш, царех Ркацители яхача сортах ярий 58 гектар, віашагІъадаьча сортех йола 15 гектар, Агадан яхача столови сортах йола 15 гектар.

Ужа ерригаш а 1979 шере дІаерІа, лаьттах ехнаш я. ДІайогІара схема — 1,5×3 метр. ХІинз, хийлха мел йолча метте кхы тІа а дІаогІачун тІахьагІа, хІара гектаре тІа 2122 га я. Нийнха меттигаш 3 процент йисай, цига а дІайогІаш латт. Нийшка гІолла доагІа хий да беша дехкар.

1984 шера планерІа хІара гектаре тІара 68 центнер гуйъе езаш хиина комсаш 105,6 центнер гулйир А. Гусакова бригадо. ЧІоагІъенна дІаэттача подрядни коллективо 11-гІа пятилетка чакхйоалача шера дош деннад хьувкъам кхы а лакхагІа кхебе.

Цу коллектива опытах лаьца да бригадира а бригада членаша а укх оагІо тІа дувцар.

А. ГУСАКОВ:

— Кердача тайпара болх беш даьккхача шеро массане а дог тешадир коллективни подрядни хозрасчети юкъейоалаяр гІойленагІа хиларах. Керттердар — бригада беррига членашта хайра шоаш бизза бола, хьурмат деш бола дай болга. Массаьа а цхьаннена хьалхара. ца! массанена а хьалхара яхача принципагІа боах беш бар берригаш а. ХІаьта цо йиш хилийтар къахьегама, производственни, исполнительски дисциплина чІоагІъе. ТІаккха цо а шиі ергІапа Іалашдир къахьегама овсарле наьха санна лакхлулга. ХІаьта а ала дезаш ва со— массанена а маганзар керда дІадехараш кхоачийде, шоай болх кердабакхе, хетаргахьа, беррига низ тІабехийта болх бе лаьзар. Ужжамо бараша Іадика юаца йийзар. Масала, К. Килпевиа.

Цхьабанъда, дуккха а дуккхагІа бареша, барт віаштІехьа а баьша, бІубенна. тІабийраза, гІулакхах кхетиш бир болх. Ужхаль а масал доалалергда аз. Соахка шу чакхдоалаш бригадера Советски Эскаре вахар Лушников Степан. Дагадоацаш венавар из тха бригадана юкъе. Юххьанца дисциплина дика йолаш ва ала йиш ярех вацар из. Цхьабанъда, вож берригаш а барттайна хилерах, из а дикагІча оагІорахьа хувцавелар: цхьаьнкха прогул низар, цІаккха а балха гІехьависан зар, массане а санна болх бе ваьлар.

ТІаккха юха, ерригa коллектива гул а сина, оаха из наньавоаккхача хана, цо хьакхайкадир: «Шин шера гІулакх даь ваьлча шуца, сай кхоачарагІа яр а хиина дІаьттача бригаде болх бе юхавоагІаргва со».

Лушникова хІанз кхьхаташ кхухьийт тхога. ХІаьта оаха, гІехьхьара расчет вча хана по баьча балхах цуна дІакхоачадаь ахча сберкнижка тІа Іодиллад. ЦІанхаьчача хьаьца 3 эзар совгІа сом да цун. Кхы ха йоае ца езаш, шорта долаш вахa ха, йиш хургья.

Бакъдар аьлча, юххьанца деррига а дика віаштІехьдалацер тха, къовсамаш а хулар, лоархІа а дацар. ХІаьта а, дІахо ме долх лертІа дуьла, тоадала даьлар гІуланхаш. Шоай ханнахьа чакхйоахар оаха ерригa агротехнически мероприятеш. Цхьан сезоне цкъа лаьттех тІоадал чуйолийташ шоаза вегетационни хий дилар, хІара гектара тІа 500 килограмм нитроаммофос тессар (дагадоххарах аргда аз. 1985 шерарча хьувкъама лаьрхІа хІара гектара тІа 700 килограмм фосфорни удобренеш тайсай оаха).

Гаьний гонахьенашта целашца цкъа мара обработка язар. ХІаьта кулгашца лелаеча ПРВН-72000 яхача агрегатаца механически оасар шоаза дир.

Тха комсий бешамашка дукха я гузайн австралийски лестовки яха йоархІаш. Цудухьа оаха белашца оахнаш шоай овлеш а тІехьа хьалйоах уж. Вешта из-м царца цкъара беш бола тІом мара бац. ДІахо кхы а дукха къахьега дезаргда из вогІа дола оасар кулгашца а агрегаташца а дІадахаре. Цу гІулакха ПРВН-72000 яха цхьаькха агрегат ца хилча аргьяц тхона. 1985 шера химически оасар а дергда оаха. Комсашта хулача лазарашцеи вуламдергашцеи къовсам лоаттабара бордосски коачалцеи кхьча химикаташцеи 9-ззa обработка язй.

Тхоай подрядни, хозрасчетни бригада вахара гІулакхаш бокъонца зийнад, технеи оаха, тІаккха тхона хет, ерригa агротехнически мероприятеш толаме чакхъяхара 22 сагах латташ хила еза бригада, аьппа. Бригадана тІаьІоагІъаь хила еза пхи трактор (шиъ МТЗ-52, шиъ ДТ-75, ца! Т-25), лаьрхІа комсашта лелаеча техника йиза набор. хий дехка 100 турба. Цу тайпарча бригадо дикача комсий лакха хьувкъам кхеберга шерра-шера, дІабода мах дукха кІезигагІа а болаш. ХІаьта цу тІа кхача гІерташ, махка Кхечан программа кхоачашъеча мангга доккхагІа дакъа лаца гІерташ ма дий оаха мел дер.

С. МУЦАЛХАНОВА:

— Массане а цхьан нарядах болх беш даьккхача шеро дикка хийцад, сона хетаргахьа, къахьегамцара тхох хІаране гІулакх. Цул совгІа — хІаравар ший коллектива патриот а хиина дІаэттав. Соахка маьлха сом кхебеча хана цхьаннега а шоалагІа юаца езенвар вадвин— молагІа болх тІадбехе, дика. он сере бора массане а.

ХІаьта, нагахьа санна царех ца! ший дехар новкъостал хьалкегІа кхоачашдаь ваьлча, сихха цуна гІо де оттер.

Лоацца аьлча, новкъост болх беш воаллаш хилча, хайна вагІаш цхьаккха а хилацар, хІана аьлча, дика хоайра цуна, ший алапи цунах шийх, бухсоцаш хьахулачох. вешта аьлча, чубенача хьувкъамах тийша долга. ХІаьта хьувкъам чувца тхона новкъостал де студенташ баьхкача хана, комсаш цІеньаь чуэцийтара тІахьожам лоаттабеш тхо тхоаш дар. Бригада беррига членаш хьенар гаьнах гайдолг даллийсадай, гайдолг хьалоаккхача хана комсий бурилгаш Іолегайой. Цу хІамаша а тоъал гІо дир хьувкъам хьаІара.

Бакъдар аьлча, геттара дика хургдар, нагахьа санна тхоай низаца хьувкъам чуэца тха віаштІехьдаьлча. ТІаккха, хетаргахьа, комсаш йоаре хьанъехьа віалла къьмаьа а хургдацар. Бригада алапаш кхы а лакхагІа хургдар.

Хьувкъам чуэцача соахка бригадана новкъостал дарах хьетІабоалабаьча новкъосташта 32 эзар сом денад.

Л. ЖУКОВА:

—ТІIиргаш яхараш санна йодча чоалхазнеча хІамаех аргда аз. Цкъарча юкъага дош доацар ма хетий цуннах. ТІIиргаш хьа а лаьха тикъовронгаш цпалерах хьалъехка отт хьо. Мишта ехк уж? Орга юкъера цкъа тІIирг хьалъоазийча 3—4 цхьана хьалІоал. ТІаккха ерригаш а дІа ма йолийтай уж. Цхьийолча хеза ца! хьалъоазайча цхьаьраш Іолег — Іо а йийрза уж лаьттара хьалъийеш йоаллар мичай хьо! Кхьяраш хьалІоах.

ТІаккха юххера цунах фу хулар (хІанза-м ма хой тхона из) — цхьан сезонагІа 11000 сома маьха тІIиргаш дІайолхар тха тикъовронгаш хьалъехкаш.

ХІаьта тха бригаде коллективни подряд юкъе а йоалаяь, кхьметтел кепиг а лархІа тхо доладенначул тІехьагІа, хІара тІIиргаш лорайора оаха. Юххера а оаха дІаянийта тІIиргаш 9240 сома маьха мара хилацар. Вешта аьлча, 1983 шераца нийсача 1760 сом кходир оаха.

Нагахьа санна тха комсаш лелаеча ерригача 11 бригадо ишта болх боре, дуккхьал тІIиргех кходергдар оаха 12—15 эзар сом.

Н. КРАЮШКИНА:

— Са беза бар сага хьега къа кхоалара бригадна подрядо мел аьттув баьккхаб хайта (шоана ма гарра, из а бригада хІара члено терналдеш хІама дa). Ишта, цхьан гектара тІарча комсашта Іунал дара тхона планагІа 124 сага ди оттаьдахлар. ХІаьта оаха дІадахьйтанзар 80 сага-дя мара. Цу тайпара, тха таро хилар комсашта Іунал деча юкъагІа дІахора агромероприятеш сихагІен дикагІен чакхъаха а хьуйкъам лаккбе а. Цул совгІа, комсаш кхеярга мах а дукха кІезигагІа бахар тха.

Бригадо соахка 3063 сага ди кходир. Из бахьан долаш 10 саг мукъаваьлар.

П. ПИСКОВАЦКИЯ:

— Віяколи аьшкасаьрги духхьал цхьан шера пайда из эшаш битача, уж дуккхача шерашка тоъаргдар аьшна хетару. Цхьабакъда, вахача метте ишта хилац из. Комсашта Іунал деча хана юкъ-юкъе механизм тоссалий толза ца еш Іаш виякол е аьшкасаьрг хоадабу. ХьалхагІа из даьча тракториста хІама мича оалар, ахча такха дезацар цун.

ХІанз механизатораш а подрядни бригада членаш ба; массадолча хІамаи кхом бе гІерт хІаравар, бухсоцаш хьахур дуккхача даькъе цуига хьенжа доата а хоеш. Цудухьа лоралуш болх бу механизаторашa. цпалера ца толхае хьож. Из бахьан долаш а кІезига ахча кходанзар — алкха тха цхьан бригадо цпалера лорерах 700 сом кходир 1984 шера.

Нагахьа санна ерригача бригадашка ишта болх боре, 10 эзар сомех кІезигагІа доаций ахча кходергдар совхозо шера.

Б. ЮЙАЕВА:

— Дувца а сейна дувцаргда из — чІоагІа хоза хет сага пенгазета тІа, «къахьегама листона» тІа шийх дикадар дувцаш хилча, ше бу болх газетийн радион корреспондентащa тергалбеш къоабилбеша хилча. ТІаккха гІал мишта волаш, хьай бригадах доккхал мишта дац, нагахьа санна цун сийне совхоза центральни усадьбе къахьегама сийлен байрахк урагІа егІача?!

Ишта моттиг соахка массехказа нийсъелар тха коллективa. **Бригада хІара член кхы а дикагІа болх бе гІертар,** хІана аьлча, наха терко еш хьаллоацаши хилча бІуболийт, нийa чубоссабу лакха хьувкъам кхебар духьа лоаттабеча атта боацача къовсаме. Моральни поощренеш кІезига аьттув бьнхабац аьн ка хет сона. хоттемо даь хьовзамаша нийсъенна халонаши эшаен планагІа лаьрхІачул дикка дуккагІа комсаш кхеен тха віаштІехьадалара.

Бригада беррига члецашта Сийлен грамоташ еннай, хІаьта бригадайй цкъа санна дуккхаое а совхоза карарІ кара тепи цІа ыьмвел тийнмай, цун сийна къахьегама сийлен байракх ийнай, цуя дика гІулакхаш кесткеста дийцад кенайоазон тІа.

Бригада совета заседанн.

О. ИККИЕВА:

— Шеко яц, болх дикагІа бе дог оттийт моральни поощренеща. ТІаккха къахьегама овсарле а лакхлу. ІІасала, мах боаша елнача туристически путевкаегІа вай мехка хозача моттигашка яха шоаза хиинай со. СалоІача цІенопша баха салаІа а санаторешка шоай могаш тоае а йиш йолаш ба тха болхлой. Тха береш а пионерски лагерашка салоІаш хул каникулаш болча хана, хІаьта кагегІзараш детсадашка да.

Цу хІамаша а дикка айду дог.

ХІара шера 96 эзар сомах салоІача цІенойшка, санаторешка, турнзе, пионерски лагерашка, кхьча учреждеешка яха тайп-тайпара путевкаш йиэ совхоз. ХІаьта царга бола мах дуккагІча даькъе болхлошта хьалхара совхозон профсоюзой лу.

С. МУЦАЛХАНОВА:

— ХьалхагІа мишта дар? Сатоссаш кхорах дІааразхьежача — сигале кхьале яле, догІан гІадамаш лега, балха яра ма воалаш Іара. Долхе а 10—11 сахьат даьлча долхар. Цхьана а саго хІама алацар. ХІанз мишта дац, хьалхагІа мо мара саго хІама ца оале а. Іуйрийна 7 сахьат даьннача хана ерригa бригада гуллий хул ди йоачап йолаш дардацар аьнна. ДогІа делхаш хилча фуд? Цу дийнахьа а де хІама хул бригаде цхьабираша тІIиргаш йоах. вокхар механизмаш тоаю, целаш ирду. кхоалагІчар яша матери алаш гІаяхь.

ХІаьта йокъаенначул, цхьа бахьан доасара янчул тІехьагІа — тІаккха шортта хул де хІама. Віаши новкъостал ду.

Долкъийна хІама лаа деррига а цхьана долх. Са а леІс, цхьатарра юха арадоал балха. Нагахьа санна га дезаш гІулакх хилча, балха ха чакхьалча а тое.

Юххера цІадолхаш а деррнгаш цхьана хул. цхьа дезал санна. Ха къовсаш цхьаькха а вац.

1984 шера цхьаккха а моттиг нийсъенняц бригада член балха ва гайна, прогул яь.

Н. ГУЗЕНКО:

— Трактористаш а ишта яза бокъонаш йолаш бола членаш бе. Дуккхаза а моттигаш яийсъенний, масала, комсашта механизированни Іунал дарца дувлаленна дола деррига балхаш чакхдаьха даьлча, силаІа а салаш ме дарра, тІаьле оаз а белам боагІаш.

Ай мачара — тоам хетан. Соцаю трактор, цох кулг теха воаллаше — юза а сихлий комсий бешамашта юкъавала везаш нийсау. ХІаьта цига де хІамаш массаза а шортта ма хулий: е бІоагІа нийсбу, е аьшкасаьрг оз. ХІаьта, нагахьа санна эшаш моттиг хилча, цел е секатор бе йолл.

ХІама ду из мишта? Ду — шиІ ханнахьа саьна Іунал дича, новкъостал хул цуна. Хьувкъам дуккагІа дургба цо. ХІаьта Іа боах дуккагІа бой, яхча а дуккагІа доакхаргда, комсаш а дикагІа хьувкъаргья. Ишта да бакъдар.

Цхьаь ца! тракторист гайна балха хьаенаьваш, е вокхарел хьалхагІа балхара дІа а вахавац. Цхьабакъда, бригада цхьаболча членашна цхьана механизатораш 7 сахьат а далалехьа балхе [illegible] моттигаш. Къаьстта а, ди шеаьлагІа комсашта моккхаш [illegible].

П. [illegible]:

— Массе а хІаман кхом бе йиш я. Къаьстта а доагора - машинадаьттай.

Бригадни подряд юкъейоалаллехьа мишта дер? Цхьаьна тракторца чувоар делкъийга хІама дац. ХІаьта моллагІча къамаьла контора ваха оазаш гІулакх аттача, — тІаккха а тракторца водар. ХІаьта доагор-м дІаухаш ма латтий.

Цу тайппара, пайда хьа ца душ гІаддайча я шин-кхаь сахьата болх бора моторо хІара денна. ТІаккха, лоацча гІулакха шара мел доагор - машинадаьтташ доадора цхьан тракторца? Бригаде уж кхоъ хилча?

Цу тайппара, соахка алкха тха цхьан бригаде кходаьд 328 килограмм доагор - машинадаьтташ, хІаьта назал лолча доагорца 4—5 дийнахьа болх бе йиш я.

Нов. Гусакова бригадо соахка доагорах-машинадаьттаех 1000 сом кходаьд.

Е. ГЕТМАНОВА:

— Дика віаштІехьбаьккхача тха бригада ерригача коллектива овсареча къахьегамо бухсоцаш хьахулачоа гІойле ца а йиш йолаш дацар. Шоашта дика Іунал даьча комсаша во боацаш хьувкъам белар тхона — 88 гектар йолча беша хІара гектара тІара оаха чуийцар 105,6 центнер маьлха сом.

Віаши нийсъяр духьа аргда аз: 1983 шера шу комсаша хІара гектара тІара юкъера лаьрхІача 64,9 центнер гайдолгий елар тхона.

1984 шера 9300 центнер комсаш ехкар бригадо пачхьалкхенга. На 3590 центнер дуккагІа хул 1983 шера ехначул. Ахчанца лаьрхІача соахка бригадо 466000 сома маьха комсаш ехкар пачхьалкхенга. 1983 шерарчул 163000 сома дуккагІа.

Г. ГОЛОВИНСКАЯ:

— 10 шу совгІа ха я аз комсаш лелаеча болх бу. Соахкалца цІаккха а теркалбаьбаш аз комсий хьувкъам я, е продукци ялкхарга дІабола мах я. ТІаккха соахка аз а бе белдар къоалам. ЛархІа йолвелар со. Мел лаьрхІар аз? Тха бригадо комсий центнерга дІадахар 20 сом хилар. планагІа лаьрхІача 25 сомах 18 кепиган меттел 1983 шераца нийсача комсаш кхеярга дІадахар 3 сом кІезигагІа хилар.

Бригада бІарча хьанйцача комсаш кхеярга дІаподар кходарехи хьувкъама ялан тІехкхоачашъярахи баь цІена пайда 270 эзар сома хилар.

У. ИСАЕВА:

— Бригада хІара член хьийга къа долча тайпара дІалоархІар бригада совето комсаш лелаерашта а трактористашта а, тІехьагІа йоагІача тайпара ахчанца вознаграждени яр духьа къахьегаме дакъа лацара коэффициент (КТУ) оттаергйолаш. Цхьабакъда, ала дезаш я со — массане а цхьатарра хьинкар тІадахийта къахьегар, хьалхашка латта декхараш тар ма лу дикагІа кхоачашде гІертар. Цудухьа оаха лаьрхІар хІара бетта . бетта аванса хьисапе хІара комсаш лелаечоа 130 соми механизатора — 150 соми тела.

ХІаьта хьувкъам чуийцаи пачхьалкхенна дІабеннех баьнначул тІехьагІа, хІаране баь болх биста а биста, бригада совето лаьрхІар лькха продукци бахьан долаш хІара комсаш лелаечоа кхы тІа а 2550 сом алапи планал совгІа хьувкъам кхебарех 1313 сом премия яла. Ишта хІара тракториста а — кхы тІа 4100 сом алапи 1960 сом премии.

Цу тайппара, 1984 шера 8 бетта болх барах хІара комсаш кхеечунга 4803 соми трактористага 7260 соми кхаьчар. ЛархІа хала дац — тха комсаш лелаечун бетта юкъера алапи 409, механизатора — 605 сом хилар.

Бакъдар ала дезь кх — хІанзалца комсаш лелаеча болх беш даьккхача массехк шера кхзал алапи аз нийцавац цІаккха а. Ишта йоах са берригача новкъосташа а.

1984 шера баьча балхах бригадо деррига а нийцар 87000 сом да.

Н. БОРОДИНОВА —
отделене урахлоаца:

— Тха отделене кхо бригада я. Цхьабакъда, коллективни подряд йолаш ца! мара яц — Александр Аникандрович Гусакова яр. ТІаккха цун гІулакхашка чІоагІа уйла тІаяхийтан хьашт долаши хьежар дуккхача къамий аькалех латта тха йоккха коллектива — юххьанца подрядни бригада балха тІа мел дола хІама керда а, ца кхетадеш а, тамаш йолаш а ма дария.

Болх во баьбац тха берригача комсаш лелаераша. Хьувкъам а хиннабац во. ХІаьта а цу шин бригадерчул, тоьал дикагІа дар А. Гусакова бригадера гІулакхаш. Цунах массане а дог тийцар. Цудухьа хорабир из хьаллоацареш а.

ХІанз тхоай подрядни бригада опыт бокъонца Іомаю оаха, дІайоаржаю из, массанега а дІакхоачийт. Цудухьа, хет сона, ер шу ергалоя шу хургда аьнна. Ерригача бригадашa шоашта юкъейхуъ коллективни подряди хозрасчети.

ВІашагІйоллаш я Валентина Митрофановна Богатырева керте а йолаш хургйола комсомольски подрядни бригада. Лелае цунга хІаду 57 гектара тІара комсаш.

А. Гусаков керте латта подрядни бригада.

З. БАТЧАЕВА суртащ.

РЕДАКЦЕГАРА: Наурски районерча комсаш лелаераша тешавеш дувц бригадни подрядагІа болх бар пачхьалкхенна а царна шоашта а геттара пайдане гІулакх хиларах.

Редакцена хетачох, Надтеречни, Гудермесски, къаьстта Малгобекски районашка комсаш лелаеча боахамашка цу тайпара бригадаш віашагІъяхкача, лоалахой опыт шерра юкъейихьача бокха пайда баргбар.

ДОДЗОЛ ДЕХЬАРА

ДУНЕ ЦХЬАН К1ИРАГ1А

ПЕРЕГОВОРАШ ХУЛА ХА ХЬАТ1АКХОАЧАШ

Х1ана, ядерни космически гореех долча дешай комплексаг1а йола советско-американски переговораш йолаяла цхьа бутт биссача хана (уж йолалуртъя 12 марта), хьажа мегартва х1ара оаг1ув царга мишта кийчлу, мала-т1а дехкараш а де дерх1араш а цоашта кхалхашка цар уттаду.

Хургйолча переговорий бокъонца йола лара елла дола СССР-ен США-я арахьарча политически ведомствий култалхой Женевски в1ашаг1кхетараш хиначул т1ехьаг1а д1ахача юкъа Советски Союза позици цхьа сайна дукхаза а д1айовзийтай, къьлта а йовзийташ. Вай партеи правительствая 1алашмате бокха доарх1ам бу цар, переговорий предмета а де дерх1арий а хьакъехьа бах барт х1анзарча хьадашка ядерни космически герзий проблема къоасталра ше мара кхы йоаца схема чулоацаш а доарх1аш. Цу бартега хьежжа, оаг1оний низаш т1адерталергда космосе герзаш 1оаделга д1адаккхаран лаьтта уж 1оаделга солидаран дола эффективни яьккхаш кийчдаре. 1охьера а цу низаша ядерни герз ц1ендаь д1адаккхарта кхоачадеза г1улакх.

«Тахан дуненна хьалхашка латта доккхаг1дарех дола деххараш — эттада хьалха ядерни кхерам д1абаккхар, космоса милитаризаци ца йитари цунах дуккхьал манара г1улакхоште мара пайда ца бара, халкъий низаш экономически экологически глобальни проблемаш къоастайра в1ашаг1тохар, — аьнад Си-би-эс яхача американски телекомпане корреспондента каттарашта жоп луш К. У. Черненкос, — кхоачашдарох тийша я адамлен цивилизаци кхоана ше». Цу дешашта хьахьекхача тайпара х1анзарча хана т1алатта бехктокхам советски оаг1оно кхетабеш хиларга хьежжа я хургйолча переговорашкара вай позици. Шеш а де лерх1ар чакхдоаккхаш а, космически ядерни герзий дешай эррига комплекс в1ашин ювзаенна йолаш йоаттг1ача тайпара юкъарга кхоачалдергда вай г1улакх. Иштта ба вай хьадла бола принципиальни никъ.

Океанал дехьаг1а г1уламаш цу тайпара хоадам боллаш леладац. Цхьан оаг1орахьара, цига геттара лахача боараме яийса доарх1 Женеве барт бар, х1аьта конструктивни наьъаг1а переговораш е дехар т1а а ац. Х1аьта вокх оаг1орахьара, — сихха милитаристски кийчо еш «седкъашкарча т1емашта» кийчо еш латт, вешта аьлча космоса милитаризаци е кийчлу, из переговораш ярца кхоачашде дерх1ераш-ца в1алла тарлуш дац. Из иштта долга хьахьокхаш дола эттара т1ехьара х1ама хилар герзаш дукхаг1а 1оаделга эттара керттера а доарх1аш оттаяь 1986 финансови шера йолча США федеральни бюджета проект.

В1алла хилийта йиш йолаш дац Женеве дийца ч1оаг1даьчов т1ехьа цунца тарлуш доаца кхы тайпа г1уланхаш леладар. Барт а баь дийцар дизза чакхданикха деза. Т1аккха мара могаргдац адамле ядерни катастрофега ца йохийташ соцае.

МИЛИТАРИСТСКИ НАЬКЪАГ1А

Президента Рейгана конгрессе ювцийта оттаь США федеральни бюджета проект къьлта милитаристски хьисап долаш я. Американски администраце машара а герзаш д1адахара а т1екьа я ше, кхаш дуьца хабараш бань хидара ц1енхаштта шеко яйташ я из.

Д1ауйла елаш оаш. Хьат1адоаг1ача, 1 октябре доладлуш долча, финансови шера Пентагона хьожаде лаьрх1ад 313,7 миллиард доллар бюджета деррригача расходий дахьъех кхоалаг1а дакъа гаргга дар. Цу хана керттера теркам т1абохийт кердача тайпара кхерам т1аоттабе тарлуш герзаш 1оаде доладе а мегаш космосана сихха милитаризаци яра. Иштта, «седкъашкарча т1емашта» сихха кийчо ярга д1аяхийта дерх1 уих шерарчул кхозза гаргга дукхаг1а средствиш. Масала, нагахьа санна В1ашаг1кхийттача Штаташа эггара хьалха ядерни герз тохачул т1ехьаг1а ца юхадекхаш моттиг кийслой Пентагоно оттаергйола духьале сайна доарх1аш, космически базироване элементаш а йолаш йола шеррача масштабаг1ара оборона хьаяра д1адохийтар уих шера 1,4 миллиард доллар долчара 3,7 миллиард долларга кхоачаш дукхаг1а хургда хьат1адоаг1ача шера.

В1алла а няйслуш дац адамле ядерни т1емах к1алхараяккха г1ерт яхаш Вашингтоно цу кхайкаралаши герзий кхьча системай дакъе администраце леладу бюджетни г1улакхаши. Иштта, дукхха миллиардаш доллараш д1адахийта дерх1 МХ яха континенташта юкъе дела керда баллистически ракеташ хьаярга, керда мобильни стратегически ракета хьае йоларга, В-1 яха керда стратегически бомбардировщик, тхьамаш дола ракеташ хьаярга.

Камаьрша ассигнованеш Пентагона д1ахьежаю эттара хьалха социальни программаш кхьа ца хеташ к1езигьяра чотаг1а — 42 миллиард доллар.

Бакъда иштта «кхом беш» хилар а кхоачам беш дац т1ема кийчонга д1адохийтар юхаметтаоттадара. Из бахьан долаш, бюджета балансировани ерг1а яхаш ший хана луп буаш хинна Рейгана администраци х1анз 180 миллиард доллар боарам бола рекордни дефицит хилийта дерх1аш я.

Бюджета пентагоновски проекто шерра критика хьаяхьоаьй конгрессе а берригача мехка а. Экономически социальни г1улакхаш ц1енхаштта толхадар кхерам болаш йола, уйла ца еш оттаь администраце планаш харцахьа доарх1аш выступлениш ю алкха оппозиционни демократически парте вилалаша а ца 1еш, республикански лагерерча деятелаша а. Сенатски бюджетна комиссе члена республиканца Ч. Грессле аьнад Пентагона сов дукха ресурсаш хьежалр ч1оаг1а кхераме да, цу г1улакхо «экономика ц1ий 1овдаргда», аьнна. Кхьметтел сенатор-республиканец Б. Голдуотер сайна волча ультра-консерватора а аьннад, Пентагона д1аехаш йола ассигнованеш «к1езигье йоаг1аш а к1езигье езаш а я».

Хано хьахьокхаргда т1ема кийчонга д1адохийтар н1езигдой. Х1анз-м США а дерригача дуьнен а общественносто дика кхетадеш да цхьа х1ама: Рейгана администраци низо позице т1ара ший никъ лелабарахи т1ема кийчон совле плийтахьа хилийта г1ертарахи юхалаьнза хилар.

БЛОКЕ БАРТ ЭГ1АР

Т1ехь-т1ехьаг1а ч1оаг1аг1а ирдуш доаг1а США Нови Зеландецара — Австрали а юкъейоаг1аш йолча АНЗЮС яхача блоке г1оллерча союзникашцара г1улакхаш. Бахьан — ядерни герз т1адола американски кемаш цу мехкарча порташка чуахийта новозеландски правительства бонъо ца ялар. Дэвид Лонги керте латтача лейбористски правительства цу тайпара позици Тайжача океана къулбехьарча дакъ т1а ядерни йоаца зона хьаяра цо д1аккхайкхабьча наькъацара цхьа дакъа да. Лейбористий хоржамашта хьалцарча платформа лард йола ца никъ Нови Зеланде бахача наха шерра хьаллаьцаб, х1аьта из бахьан долаш соахка аьхний хоржамаш долча хана лейбористски партега котало йоакхийталга 1алаш а дир.

Д. Лонге правительства США диктато яхар де ца тагаро Вашингтонербараш ч1оаг1а эг1азбитаб, уж кхераш ба Нови Зеланде дильр Тайжача океанерча а Малхбузен Европерча а В1ашаг1кхийттача Штатий кхьча союзникашца а дар. «Аьнвар ца дааьча союзнико» моргаг1вьккхача Пентагона шефо К. Уайнбергера кхерам т1атоссаш къамаьл даьд, Америкаца духьале яла майра хиннача Нови Зеландена «доаг1ар дергда», аьнна. Веллингтона эттара къаьзаг1а дола та1азар дергда аьннад госдепартаменто, нагахьа санна Д. Лонге правительство юха ца йоаь США арахьарча политика ведомства ниналю къаьтта д1ахайтад АНЗЮС яхача блоке г1оллерча шиъ «з1аьмаг1а йолча партнера» «дика та1азар дельрх1ад Вашингтоно», аьнна, США кхьбола союзникаш. Къаьстта В1ашаг1кхийттача Штатий ядерни аманаташ шоеех бара духьала къовсам ч1оаг1беш долча мехкашкара бараш кхерабар дукьа.

Дукхаг1болча малхбузерча наблюдателашта хетачох США-нех Нови Зеландена юкъера г1улакхаш х1анз ирдаларо тешал ду АНЗЮС яхача блоке цо хьахиннача 34 шера ца хиннача тайпара ч1оаг1а кризис этта хилара. «Майнити» яхача японски газета хетачох, «Тайжача океана къулбехьарча дакъ т1ара В1ашаг1кхийттача Штатий ванаки д1ахо талхарг1я ала йиш йолаш да этта г1уланх».

Нови Зеланде правительства антиядерни позици ч1оаг1а х1ама ток Тайжача океанерча В1ашаг1кхийттача Штатий стратегена. Новозеландски култалхой Вашингтона ядерни стратеге фарватере а этта б1аргаш а дувшадаь лела раьза боацаш хилар диш кхета а ду хьал а лоац регионерча мехкий чурча г1улакхашта великодержави хьисаре США юкъег1ертара духьалара, ядерни йоаца зона хьаяра т1ехьара болам айлуш боаг1ача тайжача океана бассейнерча кхьча мехкашка а.

Ю. РОМАНЦОВ,
Ю. ЛЕВЧЕНКО,
А. ПЕТРОВ.
(ТАСС).

ФРГ. «Машарах демократенеи т1ехьа» яхаш девиз а йолаш ФРГ общественноста виканий массови демонстраци хилар Гессена йоккхаг1-йолча городе Франкфурт-на-Майне «профессешта никъ бехкаш» йолча антиконституционни практикана духьала.

Манифестаци т1ехьаьккхаяр «радикальни элементий хьакъехьара соцам» оалаш бар малхбузенгерманск лаьттай премьер-министраша т1аийца 13 шу дуза ди хьат1акхачалца аьнна. Из дискриминационни акт ч1оаг1а 1аьткъай эзараш болча, шоай специальностах болх бе бовъо ца луш битача малхбузенгерманск гражданашта.

СУРТА Т1А: демонстраце дакъалоацараш.

В. ГЛУХОВОЯ телесурт. ТАСС.

Сийлахь-йоккхача Котлаон 40 шу дузаш

КЕРДАЧОА Т1АКХУВШ

Итт шу дьнийд Назрановски т1ема е къахьегама е сийлен музей хьаь. Из в1аштехьйоаккхаш эша материал гулъеш, цун экспозици кийчъеш дукха къахьийгар, х1анз вайна юкъе воацача, т1ема ветерана Мальсагов Тухана. Укх деношка музее ухараш цун т1ема, къахьегама г1улакхех дувцача материалашка а хьежа йиш йолаш ба. Иштта йолаш я укхаза ц1и хезача разведчиках Цороев 1аддалах, летчиках Оздоев Мурадах, партизанех Газиков 1умарах дувца материалаш. Музее боаг1араш теркам т1абахийта довзаш хул Сийлахь-боккхача Даймехка т1ем т1а дакъа лоацаш хиннача С. Л. Плиева, У. С. Балкоева, М. У. Костоева т1ема хенара г1улакхаш.

Музее йола экспонаташ е материалаш е т1а-т1а шерлу, эргайоаккхаш кийчъю. Къаьстта ч1оаг1а оарцаг1боьннаб цу г1уланхе укхаза советски халкъ сийлахьа доккхача ц1ейна — Котлаон 40 шу дизара накъадоаччо хана. В1аштехьйоаккхаш а керда экспозици «Назрановски райдне къахьегамхоаца Сийлахь - боккхача Даймехка т1ем т1а Котлаон йоаккхаш юкъедилъа дакъа», «Г1алг1ай чен къахьегамхоашта Кавказе Советски 1аьдал оттадеш чурча контрреволюцеца къовсам лоаттабеш кара-г1даьннараш», «Назрановски район дег1аенна социализма къалашка» яхараш а кхияраш а. Музейна эша фотографеш, документаш, совг1аташ, кхы леладь х1амаш гулъеш а. Х1аьта уж аллха граждански, Даймехка т1емашка декхал, къоначал гойтарех кхина е 1ац, районе тахане, цун сийдолча чоъниргйн мезкернйн бешта-дика къахьегама г1уланхеш хьегой-тара а хестадара а йолкхо е болабеннаб.

Цхьа «хьена» х1инар этта шоазаг1а воаг1арг1ац музее, нагахьа санна цига цуьна дайшар, дайшар дени ца1 долаш дувсаш хуле. Из доша кхетадеш я музея керда заведующи Зангиева Мадина, цунца боллаш бола сотрудникаш.

Дукха ха йоацаш цар кийчъяьр х1анз Пхьилекъонгй - Юрта ваьхача б1аьра ваьннача Нальгиев Саварбика вахарех дувцу материалаш. ХХ б1ешере йолалуш къона воалла из Петербурге бола ба-ши вахаши хиннав. Февральски а Октябрьски а революцеш йолча хана, гоэ ба а дела, керда 1аьдал бахьан къовсам лоттабьча болхой отрядашта юкъа хиннав. Цига ц1аевенначул т1ехьаг1а Деникина эскарца Кавказе лаьттача т1емашка дакъа лоацаш шозза човненна я ва. Юрташка коллективизаци чакхйоаккхаш хиннача шерашка а цу балха хиннав укх юкъедхкъаш хиннав С. Нальгиев. 1941—1945 шерашка т1ем т1а вахара ха т1ехьаьнна вела а мехка 1аьзеп т1аэттача юстера хила тиганзар къоаночо. Музее гойташ я бронепоезд хьаяра ше 1оадаь аьча цо цу хана д1ачуданниларга хьагойташ йола справка, цо ше леланъ къайбола х1амаш, къамертал Петербурге вахача хана цун хиннараш.

Чуккха наз паьг1луш беца е хьацара бузаммаш ч1оаг1дара йолча бахкэ кхьча формаех а пайда хйбу йохкаш йоацача музея коллектива. Районе предприятешка, боахамашка, училищашка, учрежденешка, школашка д1а-а ухаш болх бу цар. Цу г1улакха нахоаг1а кийчьаьй д1а-юха итутьа выставка.

С. ШАБИЕВ.

СУРТА Т1А: музее чубаьккхача нехе шоай экспозици д1ахьойташ я экскурсовод Т. Могушкова.

Н. ПЛИЕВА сурт.

Студентий конкурс

Сийлахь - боккхача Даймехка т1ем т1а советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизаран нагирзбеа студентий ХП-ча Деррига дунен фестиваланна накъа а болхаш, политически илле конкурс кхайкаьнй Л. Толстой ц1ерагча Нохч-Г1алг1ай пачхьалкхен университета студенташа. «Бе-беча хаткъий бераш вай машарa ух-ланца дакъ ахчи девизаг1а накъьаргъя из.

Аллха иллеш д1аелар хиена 1ац конкурса юкъедоаг1ар, цул совг1а студенташа сцена художественни оформлени е эза. «Студенташа машарах дола суртьш дехи» яхача политически плакате конкурса а дакъа лоацаргда цар. Уж д1айолалургъя укх денош.

Ц1ейна накъьаболх

Котлаон ц1ей сийна къахьегаме вахта этттай Малгобекски районерa дукхза коллективаш. Тиша этталг1ача хьинаречa къахьегама к1ира гаргг1ертаб бурув деттара балхий Г. Попхадзе керте латтача № 21 йолча буровой болхлой.

Цу тайпара дешаш ала йиш я УТТ коллектива, Вознесенски газ чакхйоахача завода къахьегамхоех.

«Кавказ», «Луч» яхача винсовхозашна а шоай дергаь юкъахьу ц1ейна бега ма баг1ера накъабахара. Цар шийна а д1адахача шера машара фонде дахудениед 1080 сом ахча.

С. ОСМАНОВ.

ПОЧТАЛЬОНАГА САТУВС

Х1ара дийнахьа тха улицаг1а хьайоаг1аш хул бедарка — тха почтальон Дудаов Хьусен ва из керда мел дола х1амаш дахьаш воаг1ар. Тхона массанена дукха а везаш дика болхло ва из. Письмош, газеташ, посылкаш на1арга хьадакъ цо, адресата д1абедоал. Дика болхло хиларал совг1а, дика зойий саг а ва Хьусен. Из тхона почта кхахьа валехьа дукха бала хьийгар оаха: таламста бар тха хьалха хинна почтальонаш. Цудухьа къьстта хаи бу оаха тхоай х1анзарча почтальона. Из дашиш безамо велагъежаш хул. Шийна хьат1авелар дог г1оадаьккхе д1авоккхийт цо.

— Сагот ма де 1а: хьона ядаь письмо чаьнгьаг1а доаг1аш латт, кхоана—ломма яхар санна хьакхоачаргда..., — бегаш бу цхьаннега.

— Эттара хоза1дар сога хьаттача «Пионерская правда» яха газет да, — сурташка хьаже д1а ма кхоссалахь ер—дешалахь. Аз айса-м цхьа муг1 битац укхох ца дешаш со пионер хинна дукха ха яле а,—оал духьалъенача йи1игага.

Юрта юкъе г1олла шорттига йолаш латт бедарка, х1ара хоина юхе соца а со цаш.

— Хьадоллелаш! Хьадоллелаш! Аз Керда шу дешал шоена! —

Ши-ший корреспонденци йица д1аух вах. Х1ара газета т1а, х1ара журнала т1а — Керда шу! Х1ара открытка — Кердача шерца моарша!

Бедаркана т1ехьа хьожж т1адвала саг — ва ч1оаг1а везаш ва дика почтальон. Даьккьала хилба цун болх!

I. КОДЗОЕВ,
Т1ой-Юртарча б1архшерарча школа хьехархо.

«МОЛОДЕЖНЫЙ» КАФЕТЕРИ

Грознерча нагархоашта хоза совг1ат хилар дукха ха йоацаш. Ленина проспектаг1а йоаллача «Универсам» яхача тиха шоллаг1ча этажа т1а болх бе йолаелар «Молодежный» аьнна ц1и тиллаа кафетери. Чухьнахьа хоза лостам болаш лаарг1ата хилларца теркам т1аоаш я из. Къьстта а б1арг хьоасташ яьй оформлени.

Цхьа т1аьвцаш 40—50 саг т1аьвш, безам бале 1охай е уралатташ кофе мала, х1аьта хьаль пирожни да йиш я цу чу. Йолаш я коктейль, мороженое, тайп-тайпара хиш.

Ялх саг ва кафетере болх беш, укхаза пирожнеш хьеаи шоай цех я.

Сайрангахьа дестача городе бахархошна уж йоаза хаьрх1а къьстта зал а яьй.

А. САЛИЕВ.

ФЕ ХИЛА

Никъ дика б1арга ца гуча — дог1а, лоа делхача, дохк доаллача — хана наькъа т1а хатар хургдоацача сухалца лехка еза машинаш водителаша.

4 февраля 1уйрийна ч1оаг1а дохк доаллар Грозне. 20 метрал гаьнаг1ара х1ама б1аргагадар. Цу хьалашка гаьнара а гаргара а сердалаш йола машиний фараш хьалсега хила еза. Цхьабакъда, цхьаболча водителашта из деш дац. Цудухьа хатараш а хул.

Тухачевски Ионисиани улицаш в1ашаг1кхеттача метте в1ашкахийттай «Художественни промыслаш» яхача объединене доалахьара водителa С. Магомадова лехкаш хинна КАВЗ яха автобус «Союзспецгазремстрой» треста ПМК-4 доалахьара водителa Л. Усманова лехкаш хинна «КамАЗ» яха грузовой машин. Автобуса чу баьг1арех 7 саг цига човаш ярах больнице вихьаь.

Орджоникидзе — Моздок наькъа т1а доккха хатар хинна Назрановски районе 34-ча километре кхаьчача метте. Духьала йоаг1ача КЪХ1АССР гор. Орджоникидзерча 1440 автоколонна доалахьарча водителa Р. Д. Тимурзиева лехкаш хиннача ПАЗ-672 автобуса Г-53 яха НГ1АССР «Алханчуртский» совхоза доалахьара грузовой автомобиль т1аьтехай цун водителa М. К. Наврузова. Из хатар хиннача метте М. К. Наврузов веннав, х1аьта автобуса чу ваьг1а 11 пассажир ч1оаг1а лозаваь а больнице вихьав.

Бийсанна Ростов - Баку наькъаг1а воаг1аш Г-24 яха легкой автомобиль сов сиха лаьллай цун водителa Ж. Ж. Ганиева — ЧИГУ преподавателa. Урус-Мартанера боаг1а никъ хьийкхетачa 1оккхачалехьа наькъа йисте даг1а цемента б1оаг1илгаш а легадеш, массехазза т1ак1алт1а а яьнна. Техника яхача хина тиллача т1аь т1а т1олла чуйхай машин.

Д1адахача к1ираг1а (31 январера 7 февралe кхаччалца) 10 автоаварий яй НГ1АССР наькъашка 3 саг ве а вуш, 29 сага човаш а деш.

НГ1АССР МВД ГАИ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Юханхайна, гимнасташ!».
9.05 — К. Молчанова «Макбет» яха балет. ССР Союза Пачхьалкхен академически Большой театра спектакль.
10.35 — «Хургболча къонахий ц1енхашта ловзараш». Пионерий Деворецерча (г. Киров) бераш та т1ема - патриотически кхетам баларах дола телевизионни документальни фильм.
11.20 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.45 — «Нижнекамский вариант» яхача документальни фильма премьера.
15.05 — М. В. Ломоносова ц1ерагча МГУ фортепьянни класса халкъа коллектива выступлени.
15.20 — Тха корреспонденташа дувц.
15.50 — «Са лаьтта — са кхел». Дакъа лоацаш ва Азербайджана КП ЦК секретарь Н. А. Мамедов.
16.40 — «Кердадараш».
16.45 — «Бераша оамхарех».
17.15 — 1905 — 1907 шш. Россе хиннача революце 80 шу дизарга. В. И. Ленин. «Демократически революцешара социал-демократий ши тактика». «Хьа ленински библиотека» яхача циклцара.
18.00 — Барышевски районни (УССР) Культура ц1ен «Прониское» яхача халкъа хахкара ансамбла выступлени.
18.15 — «Иллиен вахари». Эстонски ССР Ин1ашай Академи. Дакъа лоацаш ва Эстонски ССР АН президент К. К. Ребане.
18.45 — «Тахан дунен т1а».
19.00 — «Саги закони».
19.30 — Хоккейх йола СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Торпедо». 2-г1ий, 3-г1ий периодаш.
21.00 — «Ха».
21.45 — Сийлахь - йоккха Котало яьккха 40 шу дизарга. «Цайна ум — нанкьаш дицдалад йиш яц». Поэзи. Д. Самойлов.
22.15 — Искусствай гоезаний концерт.
22.55 — «Тахан дунен т1а».

II ПРОГРАММА

8.00 — 1уйранара гимнастика.
8.15 — «Гигант хьакхоллар». Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 5-г1а класс.
9.05, 13.15 — Французски мотт. Хьеха 1-г1а шу.
10.05 — ПТУ дешархошта. Эстетически кхетам балар. Машарах дола даш.
10.35, 11.35 — Ботаника. 5-г1а класс.
10.55 — «Газови промышленносте автоматизаци ярш урхалдарон». 1илма - довзийтара фильм.
11.05 — «Шахмати школа».
11.55 — П. Лулумбий ц1ерег1ча халкъий Доттаг1алла университета 25 шу дизарга.
12.15 — Географи. 8-г1а класс.
12.45 — Юкъара биологи. 10-г1а класс.
13.45 — А. Фадеев. «Разгром».
14.30 — «Нах-г1ашгоягте и сона...». 3-г1а передача. Наьнамашнех газашнем х1ашашца наькъдарех долча законех.
15.00 — «Кердадараш».
17.00 — Юрта боахама болххошта. Кинопрограмма.
18.00 — Хьуначьнха-85 — тешшаме к1ийле (нохчий меттала).
18.15 — «Хургболча кхуначьнаьн». Документальни фильм.
18.30 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (г1алг1ай меттала).
18.45 — «Исторически репортаж». Фильм.
19.00 — «Нохч-Г1алг1айчин ди».
19.20 — Советашка доча хоржамашта накъьадоахаш (нохчий меттала).
19.30 — «Школьник» (г1алг1ай меттала).
20.00 — «Бийса дукъьалх хийна шуш, бераш!». «Мооепланамне Солнышкина». Мультфильм. 2-г1а дакъа.
20.15 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
21.00 — «Ха».
21.45 — «Аревик». Телевизионни художественни фильм. 2-г1а сери.
22.50 — «Кердадараш».

13 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Аьшка тоатол». Художественни фильм.
10.15 — «Путешественников клуб».
11.15 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Юртара амайовхаш». Телевизионни документальни фильмаш: «В Назаровском, у Бепрова», «Нална хаьттан совг1аташ».
15.40 — «Лаьттен, сигален форда т1ем».
16.10 — «Кердадараш».
16.20 — Немецко - фашистски г1аьрахоех Будапешт мукъаьликкха 40 шу дизарга. Кинопрограмма.
16.40 — Р. Шуберт. ВИР артисташа д1алоих «Ц1ена чиговра» [illegible]
17.25 — [illegible]
18.10 — В. И. Ленин — Москва совета депутат. «Истори оаг1онаш» [illegible]
18.45 — «Тахан дунен т1а».
19.05 — «Иэз дола ди». Мультфильм.
19.20 — Сийлахь - йоккха Котало яьккха 40 шу дизарга. «Сага [illegible]» яха художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.45 — Пачхьалкхен театра эстрадера [illegible]
22.45 — «Тахан дунен т1а».

II ПРОГРАММА

8.00 — 1уйранара гимнастика.
8.15 — «Проверка на прочность». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — Астрономи. 10-г1а класс.
9.05, 12.40 — Немцийн мотт. Хьеха. 1-г1а шу.
10.05 — ПТУ дешархошта. Физика. Полупроводникех лайда ницер.
10.35, 11.40 — Юкъара биологи. 8-г1а класс.
11.05 — «Мамий школа».
12.10 — Истори. 7-г1а класс.
[illegible]
19.15 — Мультфильм.
19.45 — «Объективо бохи бух».
20.00 — «Закон. Мораль. Бохьуот».
20.30 — «Социалистически [illegible]».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Аревик». Телевизионни художественни фильм. 2-г1а серия.
23.00 — «Кердадараш».

РАДИО

12 ФЕВРАЛЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (г1алг1ай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненски рабочий» газета обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (г1алг1ай меттала).
8.35 — Инструментальни музыка концерт (г1алг1ай меттала).
9.15 — «Яхь эффект» (нохчий меттала).
9.30 — «Къона замано» (г1алг1ай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — «Социалистически боахам лорабе» (эрсий меттала).
16.16 — «Юрта боахама хьал [illegible]» [illegible]. Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (г1алг1ай меттала).
18.30 — [illegible] (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — М. Ярош. «Останови я пути». Радиопостановка.
17.46 — [illegible] Передача.
18.14 — [illegible] произведенинаш дола концерт.

13 ФЕВРАЛЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (г1алг1ай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — «Верасы» яхача белорусски ансамбла концерт (эрсий меттала).
11.15 — Хоржамашта накъадолхаш. «Хоржамаш участие» (нохчий меттала).
11.30 — Экономика [illegible]
[illegible]

УКВ

17.00 — «Звени, звени, золотая Русь». Радиокомпозици.
17.43 — [illegible]
18.16 — [illegible]
18.39 — Инструментальни музыка.

Хоттам

Тахан республике т1оллен Грозне хулацуш моржаш а йолаш, йолаш а йолаш. 1уйрана цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпара оаг1онашкахьара секунде 0 — 5 метр ч1оаг1а мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 0 — 5, Грозне 0 — 2 градус шелал йолаш хилен тарлу.

Кхоана моржаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лоа а делхаш, малхбузехьара секунде 3 — 7 метр ч1оаг1а мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 8 — 13, дийнахьа 1 — 6 градус шелал йолаш хилен тарлу.

[illegible]

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктохкха секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаташ — 2-85-64; корректорска — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен денока

СФ02045. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 784.